

Troverdighet og pålitelighet hos barn som vitner

En dokumentanalyse av tidligere seksuallovbruddssaker

Marte Elisabeth Midtsand

MASTEROPPGAVE

Master i barnevern

Vår 2020

Det psykologiske fakultet

HEMIL – Senteret

Veileder: Ragnhild Bjørknes

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært en prosess som har bydd på ulike utfordringer på både godt og vondt. Det har vært måneder fylt av frustrasjon, lite motivasjon, oppturer, begeistring og glede. Arbeidet har gitt meg muligheten til å fordype meg i et tema som jeg lenge har hatt interessen for.

Jeg vil takke min veileder Ragnhild Bjørknes som har trodd på min oppgave helt siden begynnelsen. Selv om jeg har tvilt, har du alltid hatt troen. Takk for konstruktive tilbakemeldinger, og gode diskusjoner.

Jeg vil også takke min samboer. Takk for at du alltid er positiv og optimistisk.

Nå er fem år med barnevernsfaglige studier snart forbi. Målstreken som virket så uendelig langt unna i august i fjor er endelig her. Mestringsfølelsen i dag er stor.

Bergen, 29. mai 2020

Marte Elisabeth Midtsand

Abstrakt

I seksuelle overgrepssaker mot barn foreligger det sjeldent andre beviser og vitner. Barnets forklaring er ofte det eneste og viktigste beviset i saken. Formålet med denne studien var derfor å utforske domstolenes vurderinger av troverdighet og pålitelighet hos barn som vitner i seksuallovbruddssaker. Problemstillingen var: *Hvilke vurderinger kan ligge til grunn for at barn under 12 år blir vurdert som troverdige og pålitelige vitner i seksuallovbruddssaker?* Det ble utført en dokumentanalyse av 22 seksuallovbruddssaker hentet fra to forskjellige årsperioder. Dokumentene ble analysert i tråd med en tematisk analyse. I analysen ble det identifisert fire temaer: barnets reaksjoner og følelser, en detaljert og konsistent forklaring, barnet motstår ledelse og korrigerer, og tillit til barnet. Temaene ble diskutert i lys av relevant teori og forskning.

Videre ble det også utforsket om det var ulikheter i vurderingene av barna i sakene fra de to årsperiodene. Bakgrunnen for dette var om opprettelsen av Statens barnehus har bidratt til endringer i hvordan barn blir sett og vurdert i strafferettslige sammenhenger. Resultatet for studien viser at barna ble vurdert som troverdige og pålitelige uavhengig av deres emosjonelle uttrykk. Fokuset var i større grad på barnets forklaring, og barnets evne til å motstå press og ledelse. Resultatet viser at retten tror på det som barnet forteller, og la avgjørende vekt på barnets forklaring i flere saker. Resultatet viser også at det var ulikheter i vurderingene i sakene fra de to årsperiodene.

Nøkkelord: troverdighet, pålitelighet, Statens barnehus, seksuallovbrudd, barn som vitner

Abstract

In sexual abuse cases against children there is rarely other witnesses and evidence. The child's statement is often the only and most important evidence in the case. The purpose of this study was therefore to explore child witnesses credibility and reliability in the Norwegian legal system. The research question was: *Which assessments leads to children under 12 being considered credible and reliable witnesses in sexual abuse cases?* A document analysis of 22 sexual abuse cases against children from two different time periods was carried out. The analysis resulted in four themes: the child's reactions and feelings, a detailed and consistent statement, the child resist leaderships and corrects the interviewer, and trust in the child. The themes were discussed in light of relevant theory and research.

Further, it was explored whether there were differences in the assessments of the children from the two periods. The reason for this was whether the establishment of the Children's Houses has contributed to changes in how children are being seen and assessed in criminal cases. The results of the study show that the children were considered credible and reliable regardless of their emotional expression. The focus was on the child's statement and the child's ability to withstand pressure and leadership. The results show that the court believes in the child and that several cases were determined based on the child's statement. Also, there were differences in the assessments in the cases from the two periods.

Keywords: credibility, reliability, Children's Houses, sexual abuse, child witnesses

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	1
1.1 Om studien	1
1.2 Statens barnehus	1
1.3 Studiens formål og problemstilling	2
1.4 Avgrensning	3
1.5 Kappeteksten sin struktur	3
2.0 Relevante lover og prinsipper	4
2.1 Barnets beste	4
2.2 Barnets rett til å bli hørt	4
2.3 Straffeprosessloven § 239	5
2.4 Straffeloven	5
2.5 Forskrift om tilrettelagte avhør	5
3.0 Teori	6
3.1 Troverdighet og pålitelighet	6
3.1.1 Pålitelighet	6
3.1.2 Troverdighet	7
3.2 Faktorer som kan påvirke troverdighet og pålitelighet	8
3.2.1 Faktorer ved barnet	9
3.2.1.1 Emosjonelle uttrykk	9
3.2.1.2 Alder	9
3.2.1.3 Hukommelse	10
3.2.2 Faktorer ved avhørsmetoden	11
3.2.2.1 Suggestibilitet/ påvirkelighet	11
4.0 Forskningsgjennomgang	12
4.1 Søkeord	12
4.2 Forskning om barn som vitner	12

5.0 Metode	14
5.1 Vitenskapsteoretisk ståsted	14
5.2 Dokumentanalyse som metode	16
5.3 Utvalgsprosessen	17
5.3.1 Lovdata som system	17
5.3.2 Utvalg	17
5.3.3 Søkestrategi	17
5.3.4 Inklusjons- og eksklusjonskriterier	18
5.4 Analyse	19
5.4.1 Tematisk analyse	19
5.5 Kvalitet i forskningen	20
5.5.1 Troverdighet	20
5.5.2 Validitet	21
5.5.3 Overførbarhet	21
5.6 Forskningsetiske refleksjoner	22
6.0 Litteraturliste	23
Vedlegg 1: Artikkel	31
Vedlegg 2: Forfatterveiledning Norges Barnevern	57
Vedlegg 3: Seksuallovbruddssaker hentet fra Lovdata	61

1.0 Innledning

1.1 Om studien

Temaet for denne studien er *barn som vitner* med fokus på *troverdighet* og *pålitelighet* hos barn. Formålet med studien er å utforske om barn blir oppfattet som troverdige og pålitelige vitner i det norske rettssystemet. Denne studien beveger seg bort fra det klassiske barnevernet, og ut i det «vide» eller «brede» barnevernet. Studien tar for seg hvordan voksne ser på, forstår og oppfatter barn i en rettslig sammenheng. Det er *vurderingen* av barn som troverdige og pålitelige vitner studien søker kunnskap om. Studien kan i stor grad settes inn i en juridisk kontekst, i tillegg til at den er barnevernsfaglig relevant. Kunnskap fra denne studien kan overføres til det barnevernsfaglige arbeidet da barnevernet, i likhet med rettssystemet, tar avgjørelser basert på blant annet det som barnet forteller og hvordan barnet fremstår. Både barneverntjenesten og rettssystemet er sentrale instanser når barn blir utsatt for seksuelle overgrep. Barnevernets oppgave er å kartlegge om barnet trenger hjelp etter barnevernloven, mens rettssystemets oppgave er å bevise om en kriminell handling har funnet sted etter straffeloven (Brottveit, 2014). Denne studien er også barnevernsfaglig relevant på grunn av Statens barnehus sin sentrale rolle. Statens barnehus kan nærmest sees på som et krysningspunkt mellom barnevernet og rettssystemet. På Statens barnehus foretas alle avhør av barn, og formålet til barnehusene er å beskytte barnas behov, og er ikke av strafferettslig karakter. Barnehusene skal bidra til at barneperspektivet blir ivaretatt (Bakketeig, Berg, Myklebust & Stefansen, 2012), og barneverntjenesten er ofte til stede under avhør sammen med ansatte fra barnehusene for å sikre dette behovet (Barnehuset Bergen, 2009).

1.2 Statens barnehus

I 2018 ble det gjennomført totalt 5666 tilrettelagte avhør av barn i Norge (Politidirektoratet, 2018). Tilrettelagte avhør foretas, som nevnt ovenfor, på Statens barnehus. Formålet med barnehusene er å sikre at barn og unge som er «(...) utsatt for vold og seksuelle overgrep ikke skal utsettes for unødige belastninger i forbindelse med politiets etterforskning, hindre at barnet må fortelle sin historie flere ganger og samtidig sørge for at de får god og koordinert oppfølging» (Politidirektoratet, 2018, s. 4). Statens barnehus er underlagt politiet og styres av politimester i gjeldende distrikt. Det første barnehuset ble etablert i Bergen i 2007. Per dags dato er det totalt 11 barnehus rundt om i landet. De ansatte på barnehusene har ulike utdanningsbakgrunn, men felles for alle yrkesgruppene er at de har bred kompetanse i arbeid med barn. Et team består gjerne av en eller flere psykologer, barnevernspedagoger,

sykepleiere, og kliniske sosionomer. Kjerneoppgavene til Statens barnehus er tilrettelagte avhør, medisinske undersøkelser, oppfølging og behandling, koordinering av tverrfaglige og tverretatlige samhandlinger, og fagutvikling (Politidirektoratet, 2018).

Et tilrettelagt avhør skal på best mulig måte opplyse en sak hvor barn, eller andre særlig sårbare vitner, er direkte utsatt for, eller vitner til, seksuallovbrudd, drap og kroppsskade, mishandling og vold, og kjønnslemlestelse. Det tilrettelagte avhøret blir tatt opp og spilt av som bevis i den aktuelle straffesaken slik at barn under 16 år slipper å møte i retten (Statens barnehus, u.d.; Gamst, 2017). Avhørene gjennomføres av en politietterforsker med utdanning i avhør av barn og ungdom (Politidirektoratet, 2018). Barnehusene sin rolle under avhøret er å bistå med barnefaglig kompetanse slik at avhørsleder tar en god og godt begrunnet beslutning i saken (jf. forskrift om tilrettelagte avhør § 5). Dersom påtalemyndighetene begjærer det skal det gjennomføres medisinske undersøkelser av barnet med hensyn til bevissikring, men barnehusene kan også tilby medisinske undersøkelser til barnet for å ivareta barnets helse. Dette gjøres da utenfor hensyn til straffesaken, og undersøkelsen kan kun gjennomføres ved samtykke fra fornærmede og verge (Politidirektoratet, 2018).

Barnehusene skal gi oppfølging til det enkelte barn før, under og etter avhøret. De ansatte på barnehusene skal kartlegge og avklare hvilke hjelpebehov barnet har, og deretter vurdere egnede hjelpetilbud. Dette kan være alt fra henvisning til BUP eller oppfølgingsamtaler hos det aktuelle barnehuset. Barnehusene samarbeider med den kommunale barneverntjenesten, den kommunale habiliteringstjenesten og spesialisthelsetjenesten. I tillegg bidrar barnehusene i konsultasjonsteam hvor det drøftes anonymt om en sak. Konsultasjonsteamene består av ulike yrkesgrupper og skal gi tverrfaglig og tverretatlig råd. Barnehusene tilbyr også konsultasjoner til private og offentlige som tar kontakt. En vesentlig del av Statens barnehus sitt arbeid er fagutvikling. Ved å drive fagutvikling, kompetansedeling og utvikling av egen virksomhet skal barnehusene bidra til å sikre bedre kvalitet i sitt arbeid. Dette omhandler blant annet å holde seg oppdatert på gjeldende forskning, og bidra med undervisning og opplæring ved relevante utdanningsinstitusjoner (Politidirektoratet, 2018).

1.3 Studiens formål og problemstilling

Formålet med denne studien er å utforske om barn blir oppfattet som troverdige og pålitelige vitner i det norske rettssystemet, og hvilke vurderinger som kan ligge til grunn for dette. Jeg ønsket å undersøke dette ved å gjøre en dokumentanalyse av tidligere straffesaker som

omhandlet seksuelle overgrep mot barn. Jeg har utformet en problemstilling med et underspørsmål.

Problemstillingen er som følger:

Hvilke vurderinger kan ligge til grunn for at barn under 12 år blir vurdert som troverdige og pålitelige vitner i seksuallovbruddssaker?

Underspørsmålet er som følger:

Finnes det ulikheter i hvordan barna ble vurdert i sakene fra 2007 sammenlignet med sakene fra 2019?

1.4 Avgrensning

Som det fremkommer av problemstillingen avgrenses denne studien til å undersøke barn under 12 år. Aldersgrensen ble satt til 12 år for å sikre at dokumentene i studien fokuserte på barn, og ikke ungdommer eller voksne med psykiske utviklingshemninger. Som det fremkommer av underspørsmålet inkluderer studien saker fra to årsperioder, 2007 og 2019. 2007 ble valgt på bakgrunn av at det første barnehuset i Norge ble opprettet på slutten av dette året. Jeg ønsket å utforske om det var ulikheter i hvordan barna ble oppfattet og vurdert før barnehusene ble opprettet og etter. 2019 ble valgt på grunn av at jeg ønsket å inkludere de nyeste sakene på området, og datainnsamlingen foregikk høsten 2019.

1.5 Kappeteksten sin struktur

Denne masteroppgaven er skrevet som en artikkel med en kappetekst slik som retningslinjene for masteroppgaven i barnevern ved universitetet i Bergen legger til rette for. Artikkelen (vedlegg 1) er skrevet til tidsskriftet Norges barnevern. Artikkelen er på 6988 ord og følger retningslinjene for tidsskriftet (vedlegg 2). Ifølge retningslinjene skal artikkelen leveres sammen med en kappetekst. Kappeteksten består av seks kapitler. I kapittel 2 redegjøres det for relevante lover og prinsipper for studien. I kapittel 3 presenteres studiens teoretiske rammeverk. Det redegjøres for begrepene troverdighet og pålitelighet, samt faktorer som kan påvirke troverdighet og pålitelighet. I tillegg presenteres figuren som jeg har utarbeidet for denne studien. Kapittel 4 består av forskningsgjennomgangen for studien. Her presenteres tidligere forskning som er relevant for studien, og søkeordene som ble anvendt for å finne forskningen. I kapittel 5 blir studiens forskningsmetode presentert. Her redegjøres det for studiens vitenskapsteoretiske syn, valg av metode, utvalget for studien, analytiske tilnærming, etiske refleksjoner og kvalitet i forskningen. Kapittel 6 består av litteraturlisten.

2.0 Relevante lover og prinsipper

I dette kapittelet redegjøres det for relevante lover og prinsipper for studien. Først blir prinsippene om barnets beste og barnets rett til å bli hørt presentert da dette er to prinsipper som står sterkt i arbeid med barn. Deretter redegjøres det for relevante paragrafer i straffeloven og straffeprosessloven, og til slutt presenteres forskriften om tilrettelagte avhør av barn.

2.1 Barnets beste

Prinsippet om barnets beste skal ligge til grunn i arbeid med barn. Prinsippet skal sikre at interessene til barn ikke ignoreres i møte med andres interesser, for eksempel foreldrenes eller offentlige myndigheters (Strand, 2019). Barnets beste er både et overordnet prinsipp, og en selvstendig rettighet for barnet (Bufdir, 2019). I FNs barnekonvensjon artikkel 3.1 står det «ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn». I 2014 ble også prinsippet om barnets beste tatt inn i Grunnloven. Dette viser viktigheten av prinsippet, og gjorde at prinsippet i enda større grad ble synliggjort. I Grunnloven § 104 2. ledd står det «ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn». Prinsippet finnes også i barnelova (jf. § 48) og barnevernloven (jf. § 4-1). Oppfatningen om hva som er barnets beste vil variere ut fra hvilke instanser som foretar vurderingen. For eksempel, så kan barnevern og politi ha ulikt syn på hva som er barnets beste i saker hvor begge instansene er involvert, og sammen må instansene vurdere og samarbeide om hva som virkelig er til det beste for barnet (Bufdir, 2019).

2.2 Barnets rett til å bli hørt

Barn har en rett til å bli hørt i alle saker som omhandler dem. Bestemmelser på dette finner vi i FNs barnekonvensjon artikkel 12.1 som lyder «partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet». I andre ledd står det «for dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet (...)». En av de grunnleggende verdiene i barnekonvensjonen er at barn må bli tatt på alvor (Komiteen for barnets rettigheter, 2009). Barn må bli tatt på alvor når de forteller om opplevde seksuelle overgrep eller andre straffbare handlinger både i en rettslig sammenheng, men også på andre

arenaer. Barns rett til å bli hørt finner vi også i Grunnloven § 104 1. ledd andre setning «de har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling».

2.3 Straffeprosessloven § 239

Ifølge straffeprosessloven § 239 1. ledd skal tilrettelagte avhør benyttes ved avhør av vitner under 16 år i saker om overtredelse av straffeloven kapittel 26 (seksuallovbrudd), § 273 (kroppsskade), § 275 (drap), § 282 (mishandling i nære relasjoner), og § 284 (kjønnslemlestelse). Tilrettelagte avhør skal gjennomføres innen en, to eller tre uker etter forholdet ble anmeldt avhengig av hvilke bestemmelser de anmeldte forholdene faller under (jf. § 239 e). Straffeprosessloven § 239 f første setning bestemmer at det tilrettelagte avhøret skal tas på barnehus. Andre setning sier at bestemmelsen bare kan fravike dersom avhørsleder og det aktuelle barnehuset er enige om at det er til vitnets beste at avhøret tas et annet sted.

2.4 Straffeloven

Straffesakene som utgjør datamaterialet for denne studien er brudd på straffeloven (2005) kapittel 26 som omhandler seksuallovbrudd (jf. §§ 291-320) og straffeloven (1902) andre del, kapittel 19 som omhandler seksualforbrytelser (jf. §§ 191-214). Selv om straffeloven fra 1902 er opphevet og erstattet med straffeloven fra 2005 kan den likevel anvendes for handlinger begått før 1. oktober 2015. Den nye straffeloven kan også benyttes for straffbare handlinger begått før denne datoen. Dette er gjeldende i tilfeller hvor den nye loven fra 2005 fører til et resultat som er gunstigere for den siktede, med andre ord en mildere straff (jf. straffeloven fra 1902).

2.5 Forskrift om tilrettelagte avhør

Det tilrettelagte avhøret skal følge forskriften om «avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner (tilrettelagte avhør)». Forskriften trådte i kraft i 2015 da ansvaret for dommeravhør av barn gikk fra domstolene til politiet. Begrepet «dommeravhør» ble i tråd med endringen erstattet med begrepet «tilrettelagte avhør» (Norges Domstoler, u.d.). § 2 i forskriften sier «et tilrettelagt avhør skal sikre at etterforskningen og straffeforfølgningen i saker der vitnet er barn eller en særlig sårbar voksen gjennomføres på en måte som tar hensyn til vitnets sårbarhet. Både vitnets og siktedes rettssikkerhet skal ivaretas». Forskriftens § 4 første setning lyder «et tilrettelagt avhør skal gjennomføres av en politietterforsker som har bestått Politihøgskolens spesialutdanning i avhør av barn og ungdom». I henhold til

straffeprosessloven § 239 f om barnehus, sier forskrift om tilrettelagte avhør § 5 1. ledd første setning at ansatte ved barnehusene skal møte og ivareta vitnet. § 5 3. ledd i forskriften sier at de ansatte på barnehusene skal ha barnefaglig kompetanse, og at de ansatte også skal bidra til å gi vitner som avhøres på barnehusene god oppfølging og behandling.

3.0 Teori

I dette kapittelet blir det teoretiske grunnlaget for studien presentert. Først i dette kapittelet redegjøres det for begrepene troverdighet og pålitelighet. Videre redegjøres det for hvilke faktorer som kan påvirke barnets troverdighet og pålitelighet. For å få en bedre forståelse og oversikt over hvordan teorien er anvendt for oppgaven har jeg utarbeidet en figur for denne studien.

3.1 Troverdighet og pålitelighet

Troverdighet og pålitelighet er to sentrale begreper i vitnepsykologien.

Vitnepsykologi handler om dagliglivets psykologi, om oss alle som observatører og formidlere av personlige, sosiale og historiske begivenheter, om hvorledes vi observerer og fortolker hendelser og senere gjenforteller disse, hvorledes vi bedømmer andre menneskers pålitelighet og troverdighet og hvorledes vi selv regulerer løgn og sannferdighet i omgang med andre. (Magnussen, 2017, s. 11).

I rettslig sammenheng er det viktig å skille mellom disse to begrepene. Kapittelet starter med å definere begrepene hver for seg.

3.1.1 Pålitelighet

Pålitelighet handler om *innholdet* i den informasjonen eller forklaringen som personen gir. Pålitelighet dreier seg om vi kan stole på at det som blir sagt er korrekt, og om personen forteller om hendelser som samsvarer med det som faktisk skjedde. Pålitelighetsvurderinger i retten handler om bevisverdien som kan tillegges utsagnene (Langballe, 2007; Magnussen, 2017). Det er med andre ord verdien i forklaringen som bedømmes (Gamst, 2017). Pålitelighet referer til nøyaktigheten (Bruck, Ceci & Hembrooke, 1998), eller bærekraften (Gamst, 2017) i utsagnene som vitnet gir. For at vitneforklaringer skal anses som pålitelige må det være en generell tro på at vitnet forteller om hendelser som vitnet selv har sett eller opplevd, og på at forklaringen ikke har vært utsatt for suggesjon eller «coaching» (Klemfuss

& Ceci, 2012). Ifølge London & Ceci (2012) referer pålitelighet til bevisets generelle integritet eller forsvarlighet, og ifølge Rosenthal (2002) er beviset pålitelig hvis det er det det påstås å være.

3.1.2 Troverdighet

Troverdighet handler om *personen* som forteller, om inntrykket som personen gir.

Troverdighet dreier seg om personen forteller en historie som er sann, eller om personen forteller historier som er usanne eller fordreide, som dramatiserer eller underspiller, som bevisst utelater informasjon eller legger til elementer som egentlig ikke var til stede (Magnussen, 2017). Troverdighet er en subjektiv oppfattelse eller vurdering av noe en person er. Oppmerksomheten flyttes vekk fra innholdet i forklaringen til en bedømmelse av personen som forteller (Gamst & Langballe, 2004; Gamst, 2017). Rosenthal (2002, s. 337) definerer troverdighet som «credibility refers to how believable a witness is». Med andre ord refererer troverdighet til troen på vitnet (Rosenthal, 2002).

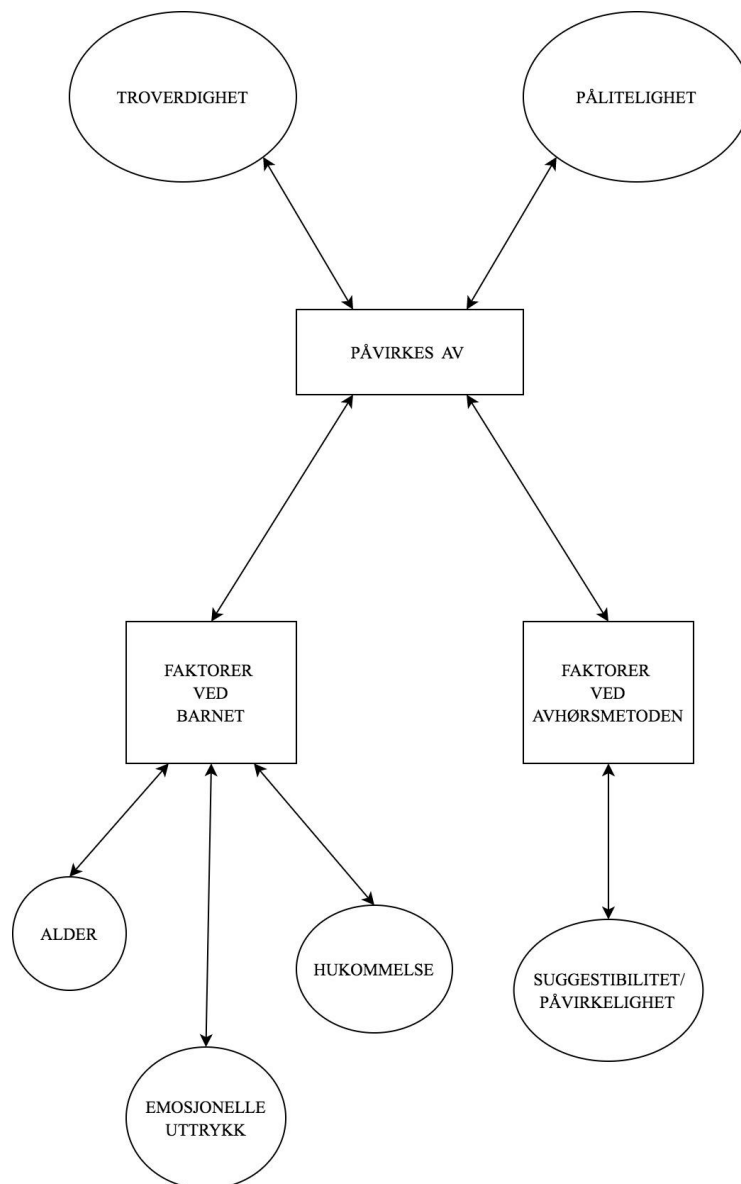
I seksuelle overgrepssaker mot barn er det sjeldent andre beviser og vitner. Domstolene har da mulighet til å avgjøre skyldspørsmålet på bakgrunn av en troverdighetsvurdering (jf. HR-2011-919-A; LG-2019-22797). En troverdighetsvurdering er, som nevnt, en subjektiv beslutning av vitnet som ikke nødvendigvis er basert på påliteligheten eller konsistensen i det som blir fortalt (Bruck et al., 1998). Troverdighetsvurderinger baseres ofte på stereotypiske fordommer, slik som etnisk tilhørighet, kjønn, status, alder, utseende og oppførsel, blandet sammen med kulturelle normer og normer i samfunnet, selv om dette er faktorer som ikke egentlig er knyttet til faktisk troverdighet (Gamst & Langballe, 2004; Lindholm, 2004; Rose, Nadler & Clark, 2006; Magnussen, Melinder, Raja & Stridbeck, 2008; Bollingmo, Wessel, Sandvold, Eilertsen & Magnussen, 2009).

Troverdige vitner er ikke nødvendigvis det samme som pålitelige vitner. Et vitne som blir bedømt som troverdig i retten kan ta feil, og ha en upålitelig hukommelse. Observasjoner som vitnet har fortalt om kan være feil, observasjonene kan være fortolket på feil måte, og hukommelsen kan ha blitt påvirket av ytre faktorer i tiden etter hendelsen inntraff (Magnussen, 2017). Risikoen ved å blande sammen begrepene troverdighet og pålitelighet er at en pålitelig (nøyaktig) forklaring kan bli vurdert som ikke troverdig, mens en unøyaktig forklaring kan bli vurdert som troverdig. På samme måte som en pålitelig person kan bli sett på som ikke troverdig på grunn av lav status (barn), mens motsatt kan en person med høy

status (en voksen i en betrodd stilling) bli sett på som en troverdig person kun på bakgrunn av dette (Bruck et al., 1998; Gamst & Langballe, 2004; Gamst, 2017).

3.2 Faktorer som kan påvirke troverdighet og pålitelighet

For å få et bedre bilde over hvordan ulike faktorer kan påvirke barnets troverdighet og pålitelighet har jeg utarbeidet en figur for denne studien. Denne figuren gir et overordnet blick over teorien som ligger til grunn for studien, og gjør det enklere å forstå hvordan teorien er anvendt i analysen og i diskusjonen. Figuren er utarbeidet på bakgrunn av litteratur og forskning fra psykologi- og vitnepSYKologifeltet. Faktorene i figuren er avhengige av hverandre, og påvirker hverandre i en gjensidig interaksjon. Det vil si at faktorer ved hvert enkelt barn påvirker avhøret, og motsatt påvirker avhøret barnet.

Figur 1: Faktorer som kan påvirke troverdighet og pålitelighet

3.2.1 Faktorer ved barnet

3.2.1.1 Emosjonelle uttrykk

Barns emosjonelle uttrykk under avhør kan påvirke vurderingen av barns troverdighet. Barn som er utsatt for traumatiske hendelser kan vise en rekke ulike emosjonelle uttrykk under vitneforklaringen. Det kan være alt fra sinne, skyld, frykt, skam, stress, sorg, forvirring, og nøytrale- eller positivt ladede følelser (Regan & Baker, 1998; Myers, Redlich, Goodman, Prizmich, & Imwinkelried, 1999; Goodman, Quas, Bulkley & Shapiro, 1999). Til tross for at det er like vanlig for et barn å uttrykke en «flat» emosjonell reaksjon når de forteller om overgrep som det er å vise en negativ reaksjon (Sayfan, Mitchell, Goodman, Eisen & Qin, 2008), ligger det en forventning om at barn utsatt for seksuelle overgrep vil uttrykke sterke negative følelser under vitneforklaringen (Regan & Baker, 1998; Myers et al., 1999; Bederian-Gardner & Goldfarb, 2014). Forventningene eksisterer både blant meddommere (Regan & Baker, 1998) og fagfolk (Coolbear, 1992). Når uttrykket til barnet ikke samsvarer med det som er den sosiale normen for passende emosjonell atferd i denne situasjonen kan barnets troverdighet svekkes (Regan & Baker, 1998; Golding, Fryman, Marsil & Yozwiak, 2003; Rose et al., 2006; Bollingmo et al., 2009; McAuliff & Kovera, 2012). Forventningene kan være eksplisitte eller implisitte hos de som skal vurdere barnets troverdighet. Eksplisitte i den grad at de uttrykkes i bevisste holdninger og oppfatninger, eller implisitte ved at de påvirker sosiale vurderinger uten at dette bevisst anerkjennes (Bollingmo et al., 2009).

3.2.1.2 Alder

Alder kan være en faktor som påvirker rettens vurdering av barnet da mange voksne har et negativt syn på barn som vitner. Det er ulike grunner til dette, for eksempel så har voksne ofte en forestilling om at barn ikke har de kognitive forutsetningene som trengs for å være et pålitelig vitne, og en oppfatning om at barn er lett påvirkelige (Goodman, Golding, Helgeson, Haith & Michelli, 1987; Leippe & Romanczyk, 1989; Ross, Dunning, Toglia & Ceci, 1990; Schmidt & Brigham, 1996; Ruva & Bryant, 2004). Til og med fagfolk som arbeider i rettssystemet er skeptiske til barn som vitner. Ifølge Melinder, Goodman, Eilertsen & Magnussen (2004) er både psykologer og forsvarsadvokater skeptiske, men det er spesielt forsvarsadvokater som uttrykker mistro til barnevitner da de har vanskelig for å tro at barn faktisk kan fortelle sannheten. Motsatt uttrykker politietterforskere og psykiatere stor tiltro til barn som vitner (Brigham & Spier, 1992; Melinder et al., 2004).

Ifølge flere forskere er det ingen sammenheng mellom alder og troverdighet (Crowley, O'Callaghan & Ball, 1994; Luus, Wells & Turtle, 1995; McCauley & Parker, 2001), men det er stor enighet i at eldre barn (fra 12 år) generelt blir sett på som mer kognitivt kompetente enn småbarn. Det som er spesielt i seksuelle overgrepssaker er at barn under 12 år faktisk kan oppfattes som mer troverdige og pålitelige enn eldre barn og voksne. Dette er fordi at mindre barn anses å mangle den kognitive og seksuelle kunnskapen som er nødvendig for å fremstille en falsk påstand om et seksuelt overgrep. Jo mer seksuelt naivt et barn virker, jo mer pålitelige og troverdige er barnets fortellinger om seksuelle overgrep (Nightingale, 1993; Bottoms & Goodman, 1994; Regan & Baker, 1998; Davies & Rogers, 2009; Nunez, Kehn & Wright, 2011).

3.2.1.3 Hukommelse

Kunnskap om barns hukommelse og deres forutsetninger for å gjengi informasjon som både er nøyaktig, og fullstendig er av stor betydning innenfor vitnepsykologien (Langballe, 2007; Gamst, 2017). I vitnepsykologien er det i hovedsak den episodiske hukommelsen som er av interesse. Den episodiske hukommelsen er tett tilknyttet den selvbiografiske hukommelsen som lagrer personlige erfaringer og selvopplevde hendelser over tid (Magnussen, 2017; Gamst, 2017). Hendelser som gir barnet sterke følelsesmessige reaksjoner fester seg betraktelig bedre i hukommelsen sammenlignet med nøytrale dagligdagse hendelser (Christianson & Loftus, 1991; Hamann, 2001). Jo høyere emosjonell styrke hendelsene er preget av, jo bedre huskes og lagres hendelsene i hukommelsen (Goodman, Quas, Batterman-Faunce, Riddlesberger & Kuhn, 1994). Gjentatte traumatiske hendelser huskes også bedre enn en enkelt hendelse (Magnussen, 2017), og ved gjentatte overgrep fra samme person kan barnet utvikle «scripts» eller «manus» på hva som vanligvis skjer når gjerningspersonen er til stede. Dette kan føre til at barnets langtidsminne blir styrket, og detaljer fra hendelsene kan huskes i lang tid etterpå (Hudson, Fivush & Kuebli, 1992; Goodman et al., 1994; Goodman et al., 2003).

Generelt forteller ikke barn løgner og oppdiktete historier om traumatiske hendelser. Barn utelater heller detaljer, gir mindre informasjon og unnlater å svare enn å bevisst fortelle løgner og gi feil informasjon (Gamst, 2017). Til og med småbarn (under 6 år) er i stand til å gi informasjon som dreier seg om hvem, hva og når (Lamb et al., 2003). Forskning viser at barn helt ned i 3-årsalderen kan gjenfortelle, og gjengi detaljert og nøyaktig informasjon om hendelser de har vært utsatt for (se for eksempel Fivush, Gray & Fromhoff, 1987; Hamond &

Fivush, 1991; Fivush & Schwarzmüller, 1998; Quas et al., 1999; Peterson, Whalen, Hyman & Read, 2001; Poole & Lindsay, 2002; Peterson, 2002; Lamb et al., 2003). Dette gjelder, som nevnt, spesielt hendelser som opplevdes som minnerike eller traumatiske for barnet, og som ga barnet sterke følelsesmessige reaksjoner, slik som personlige traumer, naturkatastrofer, skader, eller turer til Disney World (Hamond & Fivush, 1991; Fivush & Schwarzmüller, 1998; Quas et al., 1999; Hamann, 2001; Peterson et al., 2001; Ogle et al., 2013). Når barn skal fortelle om vanskelige opplevelser kan de emosjonelle faktorene være mer kompliserende enn barnets kognitive begrensninger. Det vil si at det ikke er evnen til å huske og å gjenkalle hendelser som står i veien for barnet, men heller emosjonelle faktorer slik som skyld, skam og ubehag (Leander, Christianson, Svedin & Granhag, 2007).

3.2.2 Faktorer ved avhørsmetoden

3.2.2.1 Suggestibilitet/ påvirkelighet

Den store fallgruven i avhør med barn er ledelse og suggesjon fra avhører. For at et avhør skal brukes som bevis i retten må det være av høy kvalitet. Risikoen for et dårlig gjennomført avhør er at det ikke kan brukes som bevis, og i verste fall føre til at saken blir unødig henlagt, eller en uriktig domfellelse av mistenkte (Riksadvokaten, 2016). Ifølge Ceci & Bruck (1995, s. 44) refererer suggestibilitet «(...) to the degree to which the encoding, storage, retrieval, and reporting of events can be influenced by a range of internal and external factors». Det vil si at barns evner til å kode, lagre, hente, og rapportere hendelser de selv har opplevd kan påvirkes av interne faktorer (kognitiv kompetanse og impuls kontroll), og eksterne faktorer (kontekstuelle faktorer knyttet til avhøret og avhørsmetoden, for eksempel spørsmålsformuleringer og forhold ved den voksne som avhører) (Bruck, Ceci & Melnyk, 1997; Quas & Schaaf, 2002; Ceci, Kulkofsky, Klemfuss, Sweeney & Bruck, 2007).

Barn utsatt for suggesjon kan ofte gi feil og ukorrekt informasjon om hendelser de selv har opplevd (Schacter, 1999). Minner kan blandes sammen, bli erstattet med minner fra lignende situasjoner, og nye minner kan konstrueres på bakgrunn av ny informasjon og utspørring (Bruck & Ceci, 1999; Gamst og Langballe, 2004). Spørsmål som er spesielt skadelige for barns vitneforklaringer er ledende spørsmål, hypotetiske spørsmål, spesifikke spørsmål som barnet ikke vet svaret på, valgspørsmål, og ja/ nei spørsmål. Barnet svarer for å tilfredsstille den voksne som spør, ikke fordi barnet har noe minne av hendelsen (Bruck & Ceci, 1999). Barn kan også gjøre motstand mot ledelse og suggesjon. Barn som er utsatt for sterke følelsesmessige og traumatiske hendelser kan faktisk være temmelig resistente mot press og

ledelse ved å motsi antagelser, og rette på påstander fra autoritære voksne (Saywitz, Goodman, Nicholas & Moan, 1991; Rudy & Goodman, 1991; Gamst & Langballe, 2004).

4.0 Forskningsgjennomgang

I dette kapittelet presenteres tidligere forskning knyttet til temaet for studien. Kapittelet starter med å presentere søkeordene og databasene som er brukt for å finne relevant forskning. Deretter redegjøres det for forskning som omhandler barn som vitner. Til slutt presenteres en norsk doktorgrad som jeg anser som relevant for studien.

4.1 Søkeord

For å få en oversikt over relevant forskning for denne studien har jeg gjennomført systematiske søk i flere databaser, i tillegg til å bruke andre kilder sine referanselister. Databaser som ble flittig brukt var Google Scholar, Web of Science, Idunn og Oria. Søketermene som ble brukt for å finne relevant norsk og internasjonal forskning var *barn + troverdig (children + credibility)*, *barn + pålitelig (children + reliability)*, *barn + hukommelse (children + memory)*, *barn + avhør (children + forensic interviews)*, *barn + vitne (children + witnesses)*. Hos Google Scholar ble det søkt med lengre setninger: *barn som vitner (children's competence as witnesses)*, *hukommelse og minne hos barn (memory recall in children)*, *troverdighet hos barn som vitner (credibility of child witnesses)*, *pålitelighet hos barn som vitner (reliability of child witnesses)* og *troverdighetsvurderinger av barn (credibility assessments of child witnesses)*.

4.2 Forskning om barn som vitner

Forskning viser at det er en sammenheng mellom barns uttrykte følelser under vitneforklaringen og bedømmelsen av barns troverdighet. Regan & Baker (1998) undersøkte hvordan barns oppførsel i retten påvirket barnets troverdighet i seksuelle overgrepssaker. Regan & Baker (1998) fant at barna som gråt ble sett på som mer troverdige, ærlige, nøyaktige og pålitelige enn barna som forholdt seg helt rolig. Golding et al. (2003) fant tilsvarende resultater. Barna som gråt ble oppfattet som mer troverdige enn barna som enten var rolige eller hysteriske. Wessel, Magnussen & Melinder (2013) fant også at de barna med høyest troverdighet var de som var triste, etterfulgt av barna som var nøytrale. Barna som var sinte eller fremviste positive følelser ble sett på som minst troverdige. Wessel, Eilertsen, Langnes, Magnussen & Melinder (2016) ønsket å utforske hvordan barns uttrykte følelser påvirket meddommeres vurderinger. Også her viser resultatet at sinne og positive følelser hos

barnet var de to uttrykkene som reduserte barnets troverdighet betydelig, men denne studien viser at barna som var nøytrale faktisk ble oppfattet som like troverdige som de triste barna.

Wood, Orsak, Murphy & Cross (1996) fant at barna som ble vurdert som mest troverdige forholdt seg nøytrale under vitneforklaringen, og viste ingen emosjonelle reaksjoner slik som tristhet, sinne og skyld. Tilsvarende resultater ble funnet av Sayfan et al. (2008). De fleste barna som fortalte om traumatiske opplevelser i denne studien hverken gråt eller viste andre emosjonelle reaksjoner. McAuliff & Kovera (2012) ønsket å utforske jurymedlemmer i USA sine forventninger om hvordan barn utsatt for seksuelle overgrep bør oppføre seg under en vitneforklaring. Resultatet viser at jurymedlemmene forventet at barna fremsto som nervøse, tårevåte, urolige og mindre selvsikre. De forventet også at barnet ville ha mindre øyekontakt, være mindre flytende i språket, og gi kortere svar på spørsmål stilt.

Field et al. (2010) utforsket sammenhengen mellom alder og troverdighet. Field et al. (2010) fant gjennom juridiske intervju med 120 barn i alderen 3 til 12 år at grunnskolebarna (6-9 år) ble dømt som mest troverdige. Grunnskolebarna var minst vage i fortellingene sine om seksuelle overgrep, og i svarene på spørsmålene som de ble stilt. De minste barna (3-5 år) ble sett på som minst troverdige, mens de eldste barna (10-12 år) ble sett på som mer troverdige enn de minste, men mindre troverdige enn grunnskolebarna. De eldste barna var vage og mindre konsistente i fortellingene sine. Lignende resultater ble funnet i Ross et al. (1990) og Nightingale (1993) sine studier. De fant at de eldre barna (over 12 år) i undersøkelsen ble sett på som mindre pålitelige og troverdige enn de yngre barna (under 12 år). Dette var på grunn av at de yngre barna ble sett på som seksuelt uvitende, og derfor ute av stand til å konstruere overbevisende overgrepshistorier. De eldre barna ble sett på som mer seksuelt vitende og dermed i stand til å kunne fortelle usanne historier om seksuelle overgrep.

Forskning viser at småbarn er mer sårbare for påvirkninger i et avhør enn eldre barn (se for eksempel Bruck et al., 1998; Bruck & Ceci, 1999; Quas & Schaaf, 2002; Lamb et al., 2003; Eisen, Qin, Goodman & Davis, 2002; Eisen, Goodman, Qin, Davis & Crayton, 2007), men studier viser også at ikke alle barn kan ledes og at til og med småbarn kan gjøre motstand mot ledelse og suggesjon fra voksne (Quas & Schaaf, 2002; Gamst & Langballe, 2004). Chae et al. (2014) fant at barna som var motstandsdyktige mot suggesjon og ledelse hadde positiv og trygg tilknytning til foreldrene sine, og foreldre som ikke var unnvikende i sin relasjon til barna. Barn med foreldre som var unnvikende produserte flere feilsvar og var lettere å lede.

Bruck et al. (1997) fant at høyere kognitiv kompetanse (intelligens) var knyttet til de barna som var resistente mot ledelse og suggesjon.

Doktorgradsavhandlingen til Gamst & Langballe (2004) er en sentral bidragsyter til dagens avhørspraksis av barn i Norge. «Avhandlingen har et barnefaglig hovedperspektiv, hvor barns rett til å bli hørt i saker som omhandler dem er en vesentlig forståelse» (Gamst & Langballe, 2004, s. 5). Gamst & Langballe (2004) utviklet Den Dialogiske Samtalemotoden (DCM) som brukes under avhør av barn i Norge i dag. Samtalemotoden ble utviklet på bakgrunn av en analyse av kommunikasjonen mellom avhører og barn i 45 autentiske videoopptak av dommeravhør. Gamst & Langballe (2004) fant at manglende kunnskaper om avhørsmotodikk ofte førte til et høyt nivå av stress hos avhører. Stress hos avhører påvirket videre kommunikasjonen til barna, og kunne føre til en lukket avhørsstil med en høy grad av selvanknytning, og springende, ikke-fokuserte, og ikke-lokale temaer. Resultatene fra analysen av videoopptakene viste at barn ble avbrutt i sine beretninger, og at det var en sterk ubalanse i relasjonen mellom barna og avhørerne. Målet for avhandlingen var å sikre bedre kvalitet i etterforskningen og i rettslige avgjørelser hvor barn opptrer som vitner (Gamst & Langballe, 2004).

5.0 Metode

I dette kapitlet presenteres den metodiske fremgangsmåten for denne studien. Kapitlet starter med en presentasjon av studiens vitenskapsteoretiske ståsted: hermeneutikk og sosialkonstruktivismen. Videre redegjøres det for metoden som er brukt: kvalitativ dokumentanalyse. Deretter vil jeg redegjøre for søkeprosessen, studiens utvalg og studiens analytiske tilnærming. Til slutt i kapitlet redegjør jeg for hvordan jeg kan sikre kvalitet i mitt forskningsarbeid, samt etiske refleksjoner knyttet til forskningen.

5.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Det vitenskapsteoretiske ståstedet som vi identifiserer oss med påvirker hva vi søker informasjon om, og hvordan vi forstår denne informasjonen (Thagaard, 2018). Hermeneutikk og sosialkonstruktivismen er to vitenskapsteoretiske perspektiver som står sentralt i denne studien. *Hermeneutikk* er en filosofi som handler om fortolkning (Thomassen, 2006). Opprinnelig er hermeneutikken tilknyttet fortolkningen av tekster hvor formålet er å få en gyldig mening av forståelsen i teksten (Thagaard, 2018). Ved et hermeneutisk vitenskapssyn søker en etter en helhetlig forståelse og en indre mening (Halvorsen, 2008). En helhetlig

forståelse innenfor hermeneutikken dreier seg om at aktørene og deres handlinger forstås som deler av en større helhet. Handlingene fortolkes i lys av forskerens forståelse av konteksten som en aktør inngår i, og ut fra forskerens forståelse av situasjonen eller prosessen som handlingene er en del av. Det vil si at mening bare kan forstås i lys av den sammenhengen som det vi studerer er en del av. Vi forstår de ulike delene i lys av helheten. Denne vekslingen mellom en forståelse og forforståelse, og mellom delforståelse og helhetsforståelse kalles for den hermeneutiske sirkelen. Den hermeneutiske sirkelen representerer hvordan forståelsen vår utvikler seg gjennom en bevegelse mellom helhet og del i det materiale vi ønsker å forstå (Thomassen, 2006; Alvesson & Sköldberg, 2008; Grønmo, 2016; Thagaard, 2018).

Forskerens forforståelse er derfor et viktig aspekt i den hermeneutiske tilnærmingen. Fortolkningen i hermeneutiske studier vil ikke bare være basert på den forståelsen som oppstår under studien, men også på den generelle forforståelsen forskeren har fra før. Denne forforståelsen kan bestå av forskerens egne erfaringer, resultater fra tidligere forskning, teoretiske referanserammer o.l. Hermeneutiske analyser går ut fra at all forståelse er basert på ulike former for forforståelse (Grønmo, 2016). «The important thing is to be aware of one's own bias, so that the text can present itself in all its otherness and thus assert its own truth against one's own fore-meanings» (Gadamer, 2013, s. 238-239). Dette forstår jeg som at jeg må være klar over egne forforståelser slik at ikke tolkningen av teksten kun er et produkt basert på min sannhet og mine fordommer. Under min bachelorutdanning i barnevern var jeg i praksis hos et av barnehusene i Norge. Her var jeg til daglig med under avhør av barn på den andre siden av videokameraet. Jeg satt sammen med politietterforskere, forsvarsadvokater, bistandsadvokater, barnevernet mfl. og så på mens barn ble avhørt. Dermed har jeg både sett og hørt barn fortelle sine historier, og opplevd og erfart mange forskjellige syn, meninger og vurderinger av barn fra ulike fagfolk.

Sosialkonstruktivismen er et bredt perspektiv og utfordrende å definere da det finnes mange varianter innenfor perspektivet (Alvesson & Sköldberg, 2008). Thagaard (2018, s. 40) beskriver at «konstruktivismen oppfatter kunnskap som konstruert av dem som deltar i bestemte sosiale sammenhenger». Sosialkonstruktivismen mener vi forstår verden gjennom kategorier i kulturen, og at vår forståelse er preget av den kulturen som vi selv lever i (Thagaard, 2018). I beskrivelsen Thomassen (2006) presenterer er den språklige sosiale interaksjonen betingelsen for kunnskap. «All kunnskap oppstår i en intersubjektiv kontekst, hvor språklig samhandling konstruerer relasjonen så vel mellom subjekter som mellom

subjekt og verden» (Thomassen, 2006, s. 180). Alvesson & Sköldbberg (2008) mener at det sentrale med sosialkonstruktivismen er nettopp det at «virkeligheten bare er sosialt konstruert» (min oversettelse, s. 81). Sosialkonstruktivismen hevder det eksisterer flere konstruerte virkeligheter, ikke bare en (Ponterotto, 2005).

Krippendorff (2013) beskriver hvordan en sosialkonstruktivistisk analyse tar sikte på å forstå hvordan virkeligheter blir konstruert i menneskelige interaksjoner og i språket. I motsetning til den tradisjonelle tilnærmingen som ser på vitenskapelige fakta som kun objektive, legger sosialkonstruktivismen til grunn betydningen av sosiale prosesser for hva som anses som gyldig kunnskap (Thagaard, 2018). Med et konstruktivistisk syn på kunnskap er det min oppgave som forsker å frembringe meningen i teksten gjennom dype refleksjoner. Virkeligheten er subjektiv ifølge sosialkonstruktivismen, og påvirket av konteksten vi befinner oss i. I tråd med hermeneutikken hevder sosialkonstruktivismen at forskerens verdier og livserfaringer ikke kan skilles fra forskningsprosessen. Fordi kunnskap blir konstruert av mennesket skal forskeren anerkjenne og være bevisst sine verdier, og ikke eliminere dem fullstendig fra forskningsarbeidet (Ponterotto, 2005).

5.2 Dokumentanalyse som metode

Metoden jeg har valgt for denne studien er en kvalitativ dokumentanalyse. Jeg ønsket en dypere forståelse av det jeg skulle undersøke, og anså dokumentanalyse som den mest hensiktsmessige metoden for å undersøke problemstillingen min på. Ved å gjøre en dokumentanalyse kunne jeg ta i bruk alle de dokumentene som jeg hadde tilgang til via Lovdata. Dokumentene ga meg relevant informasjon om temaet som jeg ønsket å studere. Lignende informasjon ville ha vært svært utfordrende å få tak i ved bruk av andre metoder da forskning om barn er særlig sensitivt. I tillegg, ved å gjøre en dokumentanalyse fikk jeg muligheten til å velge dokumenter fra flere tidsperioder som gjorde det mulig å gjennomføre en sammenligning av de ulike periodene.

En dokumentanalyse handler om en systematisk gjennomgang av dokumenter hvor målet er å kategorisere innholdet, og registrere data som er relevant for problemstillingen. I en dokumentanalyse foregår datainnsamlingen parallelt med dataanalysen. Etter hvert som tekstene studeres, analyseres og tolkes blir problemstillingen bedre og bedre belyst. Utvelgingen av tekster foregår underveis i prosessen etter hvert som forskeren får en økt forståelse for hvilke tekster som er relevante og givende for analysen (Grønmo, 2016).

Krippendorff (2013, s. 24) definerer dokumentanalyse som «(...) a research technique for making a replicable and valid inferences from texts (or other meaningful matter) to the contexts of their use». Dokumentanalyse er med andre ord en teknikk for å finne pålitelige og gyldige slutninger i tekster som er relevante for problemstillingen, eller formålet for undersøkelsen.

5.3 Utvalgsprosessen

5.3.1 Lovdata som system

Lovdata er en privat stiftelse som ble opprettet i 1981 av Justisdepartementet og Det juridiske fakultet i Oslo. Formålet til Lovdata er å «(...) opprette, vedlikeholde og drive systemer for rettslig informasjon» (Lovdata, u.d.). Lovdata (www.lovdata.no) gir oss tilgang til en mengde ulike rettskilder slik som lover, stortingsvedtak, forskrifter, dommer m.m. Lovdata legger ut alle rettsavgjørelser så fort de har mottatt og behandlet avgjørelsene. Dersom en avgjørelse ankes tilføyes denne informasjonen i saksgangfeltet. I tillegg tilbyr Lovdata tjenesten «Lovdata PRO» som innebærer en utvidet tilgang til rettsavgjørelser og andre rettskilder. Via Universitetet i Bergen opprettet jeg en bruker på Lovdata PRO og fikk tilgang til alle straffesaker fra tingretten, lagmannsretten og Høyesteretten.

5.3.2 Utvalg

Problemstillingen for studien danner grunnlaget for hvilke enheter som skal inkluderes, og hvilke enheter studien skal gi kunnskap om. Samlingen av disse enhetene kalles for studiens populasjon (Grønmo, 2016). Populasjonen for denne studien er alle seksuelle overgrepssaker mot barn i årene 2007 og 2019. Kvalitative studier kjennetegnes av at utvalget er et begrenset antall personer eller enheter. En kvalitativ tilnærming tar sikte på intensive og dyptgående analyser som gir detaljerte beskrivelser av fenomener. Utvalget bør ikke være større enn at det er mulig å utføre omfattende analyser (Thagaard, 2018). I denne studien ble det foretatt et strategisk utvalg. Det vil si at det ble valgt enheter som hadde kvalifikasjoner eller egenskaper som var strategiske til studien sitt formål og problemstillinger (Thagaard, 2018). Ifølge Grønmo (2016) kjennetegnes et strategisk utvalg av at det inneholder få enheter, men at utvalget til gjengjeld gir mye informasjon om hver enhet.

5.3.3 Søkestrategi

For å finne de søkeordene som var hensiktsmessige for studien ble det foretatt ulike kombinasjonssøk bestående av disse ordene: *barn, vitne, fornærmede, offer, avhør,*

tilrettelagte avhør, dommeravhør. Disse ordene ga et søketreff på nærmere 45 000 straffesaker. Jeg fant tidlig ut i prosessen at jeg ikke kunne bruke for mange søkeord da dette ga usannsynlige mengder med treff. Sammen med bibliotekar på biblioteket for det Psykologiske fakultet kom vi frem til at søket ikke behøvde så mange søkeord, men at fokuset heller måtte være på å avgrense søket mest mulig. Begrepene som til slutt ble brukt var *barn* i første emnefelt, og *dommeravhør* og *tilrettelagte avhør* i andre emnefelt. Både begrepet «dommeravhør» og begrepet «tilrettelagte avhør» måtte være med i søket fordi at i 2015 ble begrepet «dommeravhør» erstattet med begrepet «tilrettelagte avhør». Dette var på grunn av at politiet overtok ansvaret fra domstolene (Norges Domstoler, u.d.). Utvalget for studien inneholder dokumenter fra både før 2015 og etter, så derfor måtte begge begrepene inkluderes. Søkeordene ble søkt med åpen endelse (*) i alle strafferettslige avgjørelser (STR) som vist i tabell 1.

Tabell 1: Søkeord

Emne 1	Emne 2	Rettskilde
Barn*	Dommeravhør*, tilrettelagte* + avhør*	STR

5.3.4 Inklusjons- og eksklusjonskriterier

På forhånd lagde jeg inklusjons- og eksklusjonskriterier for å avgrense søket. Jeg presenterer kriteriene i tabell 2, og deretter hvorfor disse kriteriene ble valgt.

Tabell 2: Kriterier

Rettsområde	Rettsområde: underkategorier	Periode	Alder
Seksuallovbrudd	Incest Overgrepbilder Seksuell handling Seksuell omgang Seksuelle krenkelser	2007 2019	12 år

Statens barnehus foretar avhør av barn som kan være utsatt for, eller vitne til seksuelle overgrep eller vold (Statens Barnehus, u.d.). Ved å inkludere både vold og seksuallovbrudd som rettsområder ble antall treff altfor høyt. Jeg ble derfor nødt til å velge mellom et av dem,

og da falt valget tilfeldig på *seksuallovbrudd*. Underkategoriene som ble inkludert under rettsområdet seksuallovbrudd var *overgrepssbilder av barn*, *seksuell handling med barn*, *seksuell omgang med barn*, *seksuelle krenkelser mot barn*, og *incest*. Disse underkategoriene ble valgt da det var de som hadde direkte tilknytning til seksualforbrytelser mot barn.

Søket ble deretter ekskludert til perioden 2007 og 2019. Bakgrunnen for å inkludere to perioder var for å foreta en sammenligning av sakene før barnehuset ble opprettet og etter. Det første barnehuset ble opprettet i november 2007, så alle sakene fra 2007 er hentet fra før november. 2019 ble valgt fordi jeg ønsket å inkludere de nyeste sakene på området, og datainnsamlingen foregikk høsten 2019. For å sikre at sakene inneholdt barn, og ikke unge voksne eller voksne med psykiske utviklingshemninger, ble det satt en aldersgrense på 12 år. Dette betydde at barnet ikke skulle være eldre enn 12 år på avhørstidspunktet. Det endelige utvalget vises i tabell 3.

Tabell 3: Utvalg

2007	2019	Totalt
6	16	22

Datamaterialet for denne studien endte på totalt 22 straffesaksdokumenter. 1 av straffesakene var fra tingretten og 21 fra lagmannsretten, se vedlegg 3 for tabell over de aktuelle straffesakene.

5.4 Analyse

5.4.1 Tematisk analyse

Jeg har valgt å gjøre en tematisk analyse med utgangspunkt i Braun & Clarke (2006) sin beskrivelse av tematisk analyse. Ifølge Braun & Clarke (2006, s. 79) er en tematisk analyse «(...) a method for identifying, analyzing and reporting patterns (themes) within data. It minimally organizes and describes your data set in (rich) detail». Det vil si at en tematisk analyse er en metode for å identifisere, analysere og rapportere mønstre eller temaer.

Tematisk analyse organiserer og beskriver datamaterialet i rik detalj. Ved en tematisk analyse er intensjonen å finne gjentatte meningsmønstre. En tematisk analyse er meget fleksibel, og inneholder ingen strenge eller håndfaste regler (Braun & Clarke, 2006).

Braun & Clarke (2006) beskriver 6 steg for hvordan en tematisk analyse skal gjennomføres. Steg 1 handler om å gjøre seg kjent med datamaterialet sitt. Dette har jeg gjort ved å lese grundig gjennom alle straffesakene opptil flere ganger, i tillegg til at jeg skrev ned idéer om hva datamaterialet fortalte, og hva som var interessant med dem. I steg 2 skal de første kodene i datamaterialet frembringes. Jeg brukte Software – programmet NVivo 12 for å kode dataene mine. Alt som var av interesse ble kodet, og setninger ble kodet «på tvers», det vil si at samme setning ble kodet flere ganger, men til forskjellige koder. I steg 3 starter søket etter de første potensielle temaene. Her sorterte jeg alle kodene og plasserte de i potensielle temaer. I steg 4 skal de potensielle temaene gjennomgås og vurderes. Jeg kombinerte koder som passet sammen under ett tema, og flyttet koder som var irrelevant for problemstillingen til et eget tema som jeg kalte «diverse» slik som Braun & Clarke (2006) foreslår. I steg 5 skal temaene defineres og navngis. Jeg sto igjen med fire temaer som ble navngitt og konkretisert. Steg 6 er fremstilling av funnene. Mine funn beskrives i artikkelen, se vedlegg 1.

Denne studien har foretatt en analyse på et latent nivå. En analyse på latent nivå ønsker å gå dypere enn å kun identifisere temaene på overflaten, og dermed utforske underliggende temaer for så å identifisere idéer, antakelser og konsepter/ ideologier. Analyse på et latent nivå er ofte knyttet til et konstruktivistisk syn på kunnskap hvor målet er å fremskaffe bredere antagelser og betydninger fra teksten (Braun & Clarke, 2006). Som nevnt tidligere i teksten ønsker jeg med et sosialkonstruktivistisk syn på kunnskap å foreta dype refleksjoner for å finne mening i teksten.

5.5 Kvalitet i forskningen

5.5.1 Troverdighet

Troverdighet i forskningen handler om at funnene som presenteres er basert på data om faktiske forhold (Grønmo, 2016). Troverdigheten kan styrkes ved at forskeren gir detaljerte og spesifikke beskrivelser om undersøkelsesopplegget slik som analysemetoder og utvalgsstrategier (Thagaard, 2018). For å sikre troverdighet i min studie har jeg gitt en detaljert og rik beskrivelse av mitt undersøkelsesopplegg. Jeg har forsøkt å være så transparent som mulig ved å grundig beskrive og tydeliggjøre hele forskningsprosessen. Jeg har beskrevet steg-for-steg hvordan jeg kom frem til utvalget for studien. Jeg har redegjort for mine valg innen dokumentanalyse, og den analytiske tilnærmingen. Det skal ikke være noen tvil for de som leser om hvordan jeg kom frem til mine data. Mine dokumenter er i tillegg hentet fra en offentlig plattform. Alle som ønsker det kan opprette bruker på Lovdata PRO for

så å finne frem til de dokumentene jeg har brukt. Vedlegg 3 gir den informasjonen som trengs for å søke opp sakene i lovdata. Dette styrker troverdigheten for studien, og gir leseren en mulighet til å «dobbeltsjekke» informasjonen jeg presenterer.

5.5.2 Validitet

Begrepet *validitet* brukes om datamaterialets gyldighet (Grønmo, 2016). Validitet handler om i hvilken grad forskerens fremgangsmåter og funn reflekterer formålet for den aktuelle studien, og representerer virkeligheten, om det er en sammenheng mellom fenomenene som undersøkes og de innsamlede data (Johannessen, Tuft & Kristoffersen, 2016). For å sikre validitet i studien har jeg reflektert over egen forforståelse og på hvilken måte min forforståelse kan påvirke forskningen. Tracy (2010) påpeker at forskeren må vise ærlighet og åpenhet rundt forskningsprosessen. Mine erfaringer og min forståelse av temaet for studien kan påvirke hvordan jeg tolker og analyserer datamaterialet. Ved å være saklig og pålitelig i datainnsamlingen og i analysen kan jeg sikre høy validitet i min forskning (Halvorsen, 2008). Det har vært viktig for meg å presentere resultater som i best mulig grad gjenspeiler virkeligheten. Jeg har diskutert med andre om datamaterialet er treffende ut fra problemstillingen for studien. Å diskutere motstridende påstander med andre kan føre til gyldig kunnskap, eller tilfredsstillende validitet (Kvale & Brinkmann, 2015; Grønmo, 2016). Jeg har hatt en løpende dialog og drøftet studiens intensjoner med min veileder, og veiledningsgruppen min. Vi har hatt jevnlige møter gjennom studieåret hvor vi har presentert både ferdigskrevet tekst, og tanker for det videre arbeidet. Dette har ført til at jeg har fått ulike synsvinkler på forskningsopplegget mitt, i tillegg til idéer og veiledning til å endre på eventuelle svakheter som har oppstått. Det er lett å bli «fanget» i sin egen forskningsboble i en slik skriveprosess. Derfor var det både nødvendig og beroligende å ha konkrete diskusjoner med andre angående eget prosjekt, noe som i tillegg bidro til å øke validiteten for studien.

5.5.3 Overførbarhet

Overførbarhet handler om resultatene i forskningen kan være relevante også i andre sammenhenger, og om kunnskapen kan overføres (Johannessen et al., 2016; Thagaard, 2018). «En undersøkelses overførbarhet dreier seg om hvorvidt det lykkes en å etablere beskrivelser, begreper, fortolkninger og forklaringer som er nyttige på andre områder enn det som studeres» (Johannessen et al., 2016, s. 233). Med tanke på at utvalget mitt utgjør en liten del av alle seksuallovbruddssaker mot barn, så kan ikke mine funn fremstilles som noe som er gjeldende for alle straffesaker på dette området. Mine funn kan likevel ha en form for

overføringsverdi ved at det kan gi antydninger om hvordan barn vurderes i det norske rettssystemet, og gi et bilde på om barn blir sett på som troverdige og pålitelige vitner eller ikke. Malterud (2001) presiserer at funn fra kvalitative studier ikke er tenkt som fakta som er gjeldende for hele populasjonen, men snarere som beskrivelser, forestillinger eller teorier som gjelder en spesifikk setting.

5.6 Forskningsetiske refleksjoner

All vitenskapelig forskning krever at forskeren forholder seg til etiske prinsipper og retningslinjer. Det er viktig at jeg som forsker er redelig og nøyaktig i hvordan jeg formidler resultatene for forskningen, og hvordan jeg fremstiller og vurderer andre forskere og deres arbeid (Thagaard, 2018). Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) skal gi forskere «(...) kunnskap om anerkjente forskningsetiske normer» (NESH, 2016, s. 5). Det vil si at NESH (2016) vil bidra til at forskere utvikler forskningsetisk skjønn og refleksjon, avklarer etiske dilemmaer og fremmer god vitenskapelig praksis.

Redelighet, konsistens, upartiskhet og åpenhet er viktige begreper som jeg er pliktig til å følge. Det er svært viktig at dokumentene jeg anvender blir behandlet med respekt, og at jeg på best mulig måte prøver å forstå hva som kommer til uttrykk i dokumentene. Jeg må være nøyaktig, og forholde meg saklig til det som står i dokumentene. Jeg må reflektere over, og redegjøre for hvordan mine verdier og holdninger kan påvirke forskningen (NESH, 2016). I fremstillingen av resultatene har jeg lagt vekt på at eksemplene og sitatene fra dokumentene er skrevet slik som de står i dokumentene. De justeringer som jeg har foretatt har vært for å gjøre det enklere for leseren å forstå hvem retten refererer til i saksdokumentene. Retten skriver ofte bokstaver om tiltalte («A») og fornærmede («B»). Istedenfor bokstaver har jeg valgt å skrive «tiltalte» og «fornærmede» i fremstillinger av sitater, og andre henvisninger til saksdokumentene.

6.0 Litteraturliste

- Alvesson, M., & Sköldbberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (2. uppl. ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Bakketeig, E., Berg, M., Myklebust, T., & Stefansen, K. (2012). *Barnehusevalueringen 2012. Delrapport 1: Barnehusmodellens implikasjoner for politiets arbeid med fokus på dommeravhør og rettsmedisinsk undersøkelse*. Oslo: Politihøgskolen. Retrieved from <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/bitstream/handle/11250/175090/barnehusrapport.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Barnehuset Bergen. (2009). *Årsmelding*. Retrieved from <https://www.statensbarnehus.no/media/1123/a-rsmelding-2009.pdf>
- Barnekonvensjonen. (1989). FNs konvensjon om barnets rettigheter. Retrieved from <https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30>
- Barnelova. (1981). Lov om barn og foreldre (LOV-1981-04-08-7). Retrieved from <https://lovdata.no/lov/1981-04-08-7>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2019). Barnets beste og retten til å uttale seg. Retrieved from https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/123/samtaler_med_barn_og_barnets_medvirkning/barnets_beste_og_rettet_til_a_uttale_seg/
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Retrieved from <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Bederian-Gardner, D., & Goldfarb, D. (2014). Expectations of Emotions during Testimony: The Role of Communicator and Perceiver Characteristics. *Behavioral Sciences & the Law*, 32(6), 829-845. DOI: <https://doi-org.pva.uib.no/10.1002/bsl.2146>
- Bollingmo, G., Wessel, E., Sandvold, Y., Eilertsen, D. E., & Magnussen, S. (2009). The effect of biased and non-biased information on judgments of witness credibility. *Psychology, Crime & Law*, 15(1), 61-71. DOI: <https://doi.org/10.1080/10683160802131107>
- Bottoms, B. L., & Goodman, G. S. (1994). Perceptions of Children's Credibility in Sexual Assault Cases 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 24(8), 702-732. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1994.tb00608.x>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. DOI: <http://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brigham, J. C., & Spier, S. A. (1992). Opinions Held by Professionals Who Work with Child Witnesses. In H. Dent & T. Fin (Eds.), *Children as Witnesses*. England: John Wiley & Sons.

- Brottveit, G. (2014). Barnevernssak eller straffesak - utilsiktede virkninger av et strafferettslig perspektiv i barnevernet. *Norges barnevern*, 91(4), 196-216. Retrieved from https://www.idunn.no/tnb/2014/04/barnevernssak_eller_straffesak_-_utilsiktede_virkninger_a
- Bruck, M., & Ceci, S. J. (1999). THE SUGGESTIBILITY OF CHILDREN'S MEMORY. *Annual Review of Psychology*, 50(1), 419-439. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.50.1.419>
- Bruck, M., Ceci, S. J., & Hembrooke, H. (1998). Reliability and Credibility of Young Children's Reports. *American Psychologist*, 53(2), 136-151. DOI: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.53.2.136>
- Bruck, M., Ceci, S. J., & Melnyk, L. (1997). External and internal sources of variation in the creation of false reports in children. *Learning and Individual Differences*, 9(4), 289-316. DOI: [https://doi.org/10.1016/S1041-6080\(97\)90011-X](https://doi.org/10.1016/S1041-6080(97)90011-X)
- Ceci, S. J., & Bruck, M. (1995). *Jeopardy in the courtroom: a scientific analysis of children's testimony*. Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Ceci, S. J., Kulkofsky, S., Klemfuss, J. Z., Sweeney, C. D., & Bruck, M. (2007). Unwarranted Assumptions about Children's Testimonial Accuracy. *Annual review of clinical psychology*, 3, 311-328. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.3.022806.091354>
- Chae, Y., Goodman, G. S., Larson, R. P., Augusti, E.-M., Alley, D., Vanmeenen, K. M., Culver, M., Coulter, K. P. (2014). Children's memory and suggestibility about a distressing event: The role of children's and parents' attachment. *Journal of Experimental Child Psychology*, 123(1), 90-111. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2014.01.005>
- Christianson, S.-Å., & Loftus, E. F. (1991). Remembering emotional events: The fate of detailed information. *Cognition and Emotion*, 5(2), 81-108. DOI: <https://doi-org.pva.uib.no/10.1080/02699939108411027>
- Coolbear, J. (1992). Credibility of young children in sexual abuse cases: assessment strategies of legal and human service professionals. *Canadian Psychology*, 33(2), 151-164. DOI: <https://doi.org/10.1037/h0078707>
- Crowley, M. J., O'Callaghan, M. G., & Ball, P. J. (1994). The Juridical Impact of Psychological Expert Testimony in a Simulated Child Sexual Abuse Trial. *Law and Human Behavior*, 18(1), 89-105. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01499146>
- Davies, M., & Rogers, P. (2009). Perceptions of Blame and Credibility Toward Victims of Childhood Sexual Abuse: Differences Across Victim Age, Victim-Perpetrator Relationship, and Respondent Gender in a Depicted Case. *Journal of Child Sexual Abuse*, 18(1), 78-92. DOI: <https://doi.org/10.1080/10538710802584668>

- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). (2016). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Retrieved from https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf
- Eisen, M. L., Goodman, G. S., Qin, J., Davis, S., & Crayton, J. (2007). Maltreated Children's Memory: Accuracy, Suggestibility, and Psychopathology. *Developmental Psychology*, 43(6), 1275-1294. DOI: <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.6.1275>
- Eisen, M. L., Qin, J., Goodman, G. S., & Davis, S. L. (2002). Memory and suggestibility in maltreated children: Age, stress arousal, dissociation, and psychopathology. *Journal of Experimental Child Psychology*, 83(3), 167-212. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0022-0965\(02\)00126-1](https://doi.org/10.1016/S0022-0965(02)00126-1)
- Field, T., Malphurs, J. E., Yando, R., Bendell, D., Carraway, K., & Cohen, R. (2010). Legal interviewers use children's affect and eye contact cues to assess credibility of their testimony. *Early Child Development and Care*, 180(3), 397-404. DOI: <https://doi.org/10.1080/03004430801996355>
- Fivush, R., Gray, J. T., & Fromhoff, F. A. (1987). Two-year-old talk about the past. *Cognitive Development*, 2(4), 393-409. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0885-2014\(87\)80015-1](https://doi.org/10.1016/S0885-2014(87)80015-1)
- Fivush, R., & Schwarzmueller, A. (1998). Children remember childhood: implications for childhood amnesia. *Applied Cognitive Psychology*, 12(5), 455-473. DOI: [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0720\(199810\)12:5<455::AID-ACP534>3.0.CO;2-H](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0720(199810)12:5<455::AID-ACP534>3.0.CO;2-H)
- Gadamer, H. G. (2013). *Truth and Method*. London: London: Bloomsbury Publishing.
- Gamst, K. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gamst, K. T., & Langballe, Å. (2004). *Barn som vitner – En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør. Utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming*. (Phd), Det utdanningsvitenskapelige fakultet i Oslo.
- Golding, J. M., Fryman, H. M., Marsil, D. F., & Yozwiak, J. A. (2003). Big girls don't cry: the effect of child witness demeanor on juror decisions in a child sexual abuse trial. *Child Abuse & Neglect*, 27(11), 1311-1321. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2003.03.001>
- Goodman, G. S., Ghetti, S., Quas, J. A., Edelstein, R. S., Alexander, K. W., Redlich, A. D., Cordon, I. M., Jones, D. P. H. (2003). A Prospective Study of Memory for Child Sexual Abuse: New Findings Relevant to the Repressed-Memory Controversy. *Psychological Science*, 14(2), 113-118. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-9280.01428>

- Goodman, G. S., Golding, J. M., Helgeson, V. S., Haith, M. M., & Michelli, J. (1987). When a child takes the stand: jurors' perceptions of children's eyewitness testimony. *Law and Human Behavior, 11*(1), 27-40. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01044837>
- Goodman, G. S., Quas, J. A., Batterman-Faunce, J. M., Riddlesberger, M. M., & Kuhn, J. (1994). Predictors of Accurate and Inaccurate Memories of Traumatic Events Experienced in Childhood. *Consciousness and Cognition, 3*(3), 269-294. DOI: <https://doi.org/10.1006/ccog.1994.1016>
- Goodman, G. S., Quas, J. A., Bulkley, J., & Shapiro, C. (1999). INNOVATIONS FOR CHILD WITNESSES: A National Survey. *Psychology, Public Policy, and Law, 5*(2), 255-281. DOI: <https://doi.org/10.1037/1076-8971.5.2.255>
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Hamann, S. (2001). Cognitive and neural mechanisms of emotional memory. *Trends in Cognitive Sciences, 5*(9), 394-400. DOI: [https://doi.org/10.1016/S1364-6613\(00\)01707-1](https://doi.org/10.1016/S1364-6613(00)01707-1)
- Hamond, N. R., & Fivush, R. (1991). Memories of Mickey Mouse: Young children recount their trip to Disneyworld. *Cognitive Development, 6*(4), 433-448. DOI: [https://doi.org/10.1016/0885-2014\(91\)90048-I](https://doi.org/10.1016/0885-2014(91)90048-I)
- HR-2011-919-A (Norges Høyesterett – Dom, 2011). Retrieved from <https://lovdata.no/pro/#document/HRSTR/avgjorelse/hr-2011-919-a>
- Hudson, J. A., Fivush, R., & Kuebli, J. (1992). Scripts and episodes: The development of event memory. *Applied Cognitive Psychology, 6*(6), 483-505. DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.2350060604>
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Kristoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Klemfuss, J. Z., & Ceci, S. J. (2012). Legal and psychological perspectives on children's competence to testify in court. *Developmental Review, 32*(3), 268-286. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.dr.2012.06.005>
- Komiteen for barnets rettigheter. (2009). Generell kommentar nr. 12 (2009). Barnets rett til å bli hørt. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/generell-kommentar-12.pdf>
- Kongeriket Norges Grunnlov. (1814). Grunnloven (LOV-1814-05-17). Retrieved from <https://lovdata.no/lov/1814-05-17>

- Krippendorff, K. (2013). *Content Analysis. An Introduction to its Methodology*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lamb, M. E., Sternberg, K. J., Orbach, Y., Esplin, P. W., Stewart, H., & Mitchell, S. (2003). Age Differences in Young Children's Responses to Open-Ended Invitations in the Course of Forensic Interviews. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 71*(5), 926-934. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-006X.71.5.926>
- Langballe, Å. (2007). Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening, 44*(7). Retrieved from <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2007/07/forholdet-mellom-frie-og-spontane-beretninger-fra-barn-i-dommeravhor-og>
- Leander, L., Christianson, S. Å., Svedin, C. G., & Granhag, P. A. (2007). Judges', Lay Judges', and Police Officers' Beliefs About Factors Affecting Children's Testimony About Sexual Abuse. *The Journal of Psychology, 141*(4), 341-358. DOI: <https://doi.org/10.3200/JRLP.141.4.341-358>
- Leippe, M., & Romanczyk, A. (1989). Reactions to child (Versus adult) eyewitnesses. *Law and Human Behavior, 13*(2), 103-132. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01055919>
- LG-2019-22797 (Gulating lagmannsrett – Dom, 2019). Retrieved from <https://lovdata.no/pro/avgjorelse/lg-2019-22797>
- Lindholm, T. (2004). Etniska fördomar vid vittnessituationer. *Tidsskrift for strafferett, 4*(3), 316-329.
- London, K., & Ceci, S. J. (2012). Competence, credibility, and reliability of children's forensic reports: Introduction to special issue on child witness research. *Developmental Review, 32*(3), 161-164. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.dr.2012.06.001>
- Lovdata. (u.d.). Om Lovdata. Retrieved from https://lovdata.no/info/om_lovdata
- Luus, C. A. E., Wells, G. L., & Turtle, J. W. (1995). Child eyewitness: seeing is believing. *Journal of Applied Psychology, 80*(2), 317-326. DOI: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.80.2.317>
- Magnussen, S. (2017). *Vitnepsykologi 2.0*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Magnussen, S., Melinder, A., Raja, A. Q., & Stridbeck, U. (2008). Faktorer som påvirker påliteligheten av øyevitner: Hva vet dommere og jurymedlemmer? *Lov og rett, 47*(8), 472-483.
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The Lancet, 358*(9280), 483-488. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(01\)05627-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(01)05627-6)

- McAuliff, B. D., & Kovera, M. B. (2012). Do jurors get what they expect? Traditional versus alternative forms of children's testimony. *Psychology, Crime & Law*, 18(1), 27-47. DOI: <https://doi.org/10.1080/1068316X.2011.613391>
- McCauley, M. R., & Parker, J. F. (2001). When will a child be believed? The impact of the victim's age and juror's gender on children's credibility and verdict in a sexual-abuse case. *Child Abuse & Neglect*, 25(4), 523-539. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(01\)00224-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(01)00224-1)
- Melinder, A., Goodman, G., Eilertsen, D., & Magnussen, S. (2004). Beliefs about child witnesses: A survey of professionals. *Psychology, Crime & Law*, 10(4), 347-365. DOI: <https://doi.org/10.1080/10683160310001618717>
- Myers, J. E. B., Redlich, A. D., Goodman, G. S., Prizmich, L. P., & Imwinkelried, E. (1999). JURORS' PERCEPTIONS OF HEARSAY IN CHILD SEXUAL ABUSE CASES. *Psychology, Public Policy, and Law*, 5(2), 388-419. DOI: <https://doi.org/10.1037/1076-8971.5.2.388>
- Nightingale, N. (1993). Juror reactions to child victim witnesses. *Law and Human Behavior*, 17(6), 679-694. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01044689>
- Norges Domstoler. (u.d.). Tilrettelagte avhør. Retrieved from <https://www.domstol.no/straffesak/sakstyper/dommeravhor/>
- Nunez, N., Kehn, A., & Wright, D. (2011). When children are witnesses: The effects of context, age and gender on adults' perceptions of cognitive ability and honesty. *Applied Cognitive Psychology*, 25(3), 460-468. DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.1713>
- Ogle, C. M., Block, S. D., Harris, L., Goodman, G., Pineda, A., Timmer, S., Urquiza, A., Saywitz, K. (2013). Autobiographical memory specificity in child sexual abuse victims. *Development and Psychopathology*, 25(2), 321-332. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0954579412001083>
- Peterson, C. (2002). Children's long-term memory for autobiographical events. *Developmental Review*, 22(3), 370-402. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0273-2297\(02\)00007-2](https://doi.org/10.1016/S0273-2297(02)00007-2)
- Peterson, C., Whalen, N., Hyman, I. E., & Read, J. D. (2001). Five years later: children's memory for medical emergencies. *Applied Cognitive Psychology*, 15(7), 7-24. DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.832>
- Politidirektoratet. (2018). *Statens barnehus. Årsrapport 2018*. Retrieved from <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/statens-barnehus/statens-barnehus---arsrapport-2018.pdf>
- Ponterotto, J. G. (2005). Qualitative Research in Counseling Psychology: A Primer on Research Paradigms and Philosophy of Science. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 126-136. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-0167.52.2.126>

- Poole, D. A., & Lindsay, D. S. (2002). Reducing Child Witnesses' False Reports of Misinformation from Parents. *Journal of Experimental Child Psychology*, *81*(2), 117-140. DOI: <https://doi.org/10.1006/jecp.2001.2648>
- Quas, J. A., Goodman, G. S., Bidrose, S., Pipe, M.-E., Craw, S., & Ablin, D. S. (1999). Emotion and Memory: Children's Long-Term Remembering, Forgetting, and Suggestibility. *Journal of Experimental Child Psychology*, *72*(4), 235-270. DOI: <https://doi.org/10.1006/jecp.1999.2491>
- Quas, J. A., & Schaaf, J. M. (2002). Children's memories of experienced and non-experienced events following repeated interviews. *Journal of Experimental Child Psychology*, *83*(4), 304-338. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0022-0965\(02\)00150-9](https://doi.org/10.1016/S0022-0965(02)00150-9)
- Regan, P., & Baker, S. (1998). The Impact of Child Witness Demeanor on Perceived Credibility and Trial Outcome in Sexual Abuse Cases. *Journal of Family Violence*, *13*(2), 187-195. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1022845724226>
- Riksadvokaten. (2016). Politiavhør. (Rundskriv 2/2016). Retrieved from <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2017/09/Rundskriv-2016-2-Politiavhør.pdf>
- Rose, M. R., Nadler, J., & Clark, J. (2006). Appropriately Upset? Emotion Norms and Perceptions of Crime Victims. *Law and Human Behavior*, *30*(2), 203-219. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10979-006-9030-3>
- Rosenthal, R. J. D. (2002). Suggestibility, reliability, and the legal process. *Developmental Review*, *22*(3), 334-369. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0273-2297\(02\)00002-3](https://doi.org/10.1016/S0273-2297(02)00002-3)
- Ross, D. F., Dunning, D., Toglia, M. P., & Ceci, S. J. (1990). The Child in the Eyes of the Jury: Assessing Mock Jurors' Perceptions of the Child Witness. *Law and Human Behavior*, *14*(1), 5-23. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01055786>
- Rudy, L., & Goodman, G. S. (1991). Effects of Participation on Children's Reports: Implications for Children's Testimony. *Developmental Psychology*, *27*(4), 527-538. DOI: <https://doi.org/10.1037/0012-1649.27.4.527>
- Ruva, C. L., & Bryant, J. B. (2004). The Impact of Age, Speech Style, and Question Form on Perceptions of Witness Credibility and Trial Outcome 1. *Journal of Applied Social Psychology*, *34*(9), 1919-1944. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2004.tb02593.x>
- Sayfan, L., Mitchell, E. B., Goodman, G. S., Eisen, M. L., & Qin, J. (2008). Children's expressed emotions when disclosing maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, *32*(11), 1026-1036. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2008.03.004>
- Saywitz, K. J., Goodman, G. S., Nicholas, E., & Moan, S. F. (1991). Children's Memories of a Physical Examination Involving Genital Touch: Implications for Reports of Child Sexual

- Abuse. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(5), 682-691. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-006X.59.5.682>
- Schacter, D. L. (1999). The Seven Sins of Memory. *American Psychologist*, 54(3), 182-203. DOI: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.3.182>
- Schmidt, C. W., & Brigham, J. C. (1996). Jurors' Perceptions of Child Victim-Witnesses in a Simulated Sexual Abuse Trial. *Law and Human Behavior*, 20(6), 581-606. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01499233>
- Statens Barnehus. (u.d.). Statens Barnehus. Retrieved from <https://www.statensbarnehus.no>
- Straffeloven. (1902). Almindelig borgerlig Straffelov (LOV-1902-05-22-10). Retrieved from <https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1902-05-22-10>
- Straffeloven. (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Retrieved from <https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28>
- Straffeprosessloven. (1981). Lov om rettergangsmåten i straffesaker (LOV-1981-05-22-25). Retrieved from <https://lovdata.no/lov/1981-05-22-25>
- Strand, V. B. (2019). Barnets beste. Retrieved from https://snl.no/Barnets_beste
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tilrettelagte avhør. (2015). Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner (FOR-2015-09-24-1098). Retrieved from <https://lovdata.no/forskrift/2015-09-24-1098>
- Tracy, S. J. (2010). Qualitative Quality: Eight "Big-Tent" Criteria for Excellent Qualitative Research. *Qualitative Inquiry*, 16(10), 837-851. DOI: <https://doi.org/10.1177/1077800410383121>
- Wessel, E., Magnussen, S., & Melinder, A. M. D. (2013). Expressed Emotions and Perceived Credibility of Child Mock Victims Disclosing Physical Abuse: Child expressed emotions and perceived credibility. *Applied Cognitive Psychology*, 27(5), 611-616. DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.2935>
- Wessel, E. M., Eilertsen, D. E., Langnes, E., Magnussen, S., & Melinder, A. (2016). Disclosure of child sexual abuse: expressed emotions and credibility judgments of a child mock victim. *Psychology, Crime & Law*, 22(4), 331-343. DOI: <https://doi.org/10.1080/1068316X.2015.1109087>
- Wood, B., Orsak, C., Murphy, M., & Cross, H. J. (1996). Semistructured child sexual abuse interviews: Interview and child characteristics related to credibility of disclosure. *Child Abuse & Neglect*, 20(1), 81-92. DOI: [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(95\)00118-2](https://doi.org/10.1016/0145-2134(95)00118-2)

Vedlegg 1: Artikkel

Troverdighet og pålitelighet hos barn som vitner

En dokumentanalyse av tidligere seksuallovbruddssaker

Abstrakt

Temaet for studien er troverdighet og pålitelighet hos barn som vitner. Hensikten med studien var å utforske hvilke vurderinger som kan ligge til grunn for at barn blir vurdert som troverdige og pålitelige vitner i det norske rettssystemet. Studien bygger på en dokumentanalyse av 22 seksuallovbruddssaker. Dokumentene er hentet fra to ulike årsperioder for å utforske om det var ulikheter i vurderingene i periodene. Analysen viser at barna ble vurdert som troverdige og pålitelige uavhengig om de var følelsesmessig preget eller ikke. Fokuset lå i større grad på barnets forklaring, og evnen til å motstå press og ledelse. Analysen viser at retten har tillit til barna som vitner. Analysen viser også ulikheter i de to årsperiodene. Analysen ble drøftet i tråd med relevant forskning og teori.

Nøkkelord: troverdighet, pålitelighet, seksuallovbrudd, barn som vitner

Abstract

The theme of this study is credibility and reliability among child witnesses. The study explores which assessments leads to children being considered credible and reliable witnesses in Norwegian criminal cases. The study is based on a document analysis of 22 sexual abuse cases against children from two different time periods. It was also explored whether there were differences in the assessments from the periods. The analysis show that the children were considered credible and reliable regardless of whether they were emotionally affected or not. The children were assessed based on their statement and ability to withstand from pressure and leadership. The analysis show there was differences in the periods. The analysis was discussed in line with relevant theory and research.

Keywords: credibility, reliability, sexual abuse, child witnesses

Introduksjon

De siste årene har det vært en økning i antall anmeldelser om vold og seksuelle overgrep mot barn. Økningen i anmeldelser fører til at det er flere barn enn tidligere som vitner i strafferettslige saker (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015). Tall fra 2018 viser at det ble gjennomført 5666 tilrettelagte avhør av barn dette året (Politidirektoratet, 2018). Utfordringen i seksuelle overgrepssaker mot barn er at det sjeldent eksisterer andre beviser og øyevitner. Motstridende forklaringer fra tiltalte og barnet er ikke uvanlig, så derfor kan domstolene foreta en troverdighetsvurdering for å vurdere skyldspørsmålet i saken (jf. HR-2011-919-A; LG- 2019-22797). Troverdighetsvurderinger baseres ikke nødvendigvis på påliteligheten eller konsistensen i forklaringen, men heller på en subjektiv forståelse av vitnet (Bruck, Ceci & Hembrooke, 1998).

Denne studien søker kunnskap om barns troverdighet og pålitelighet som vitner i det norske rettssystemet. Studien kan i stor grad settes inn i en juridisk kontekst, i tillegg til at den er barnevernsfaglig relevant. Kunnskap om troverdighet og pålitelighet hos barn er ikke bare av betydning innenfor rettssystemet, men også innen det barnevernsfaglige arbeidet. For selv om barnevernets oppgave er å utrede og dokumentere hvorvidt barnet har blitt utsatt for seksuelle overgrep, og rettsapparatets oppgave er å etterforske og bevise en kriminell handling (Brottveit, 2014) må begge instansene ta stilling til det som barnet forteller og hvordan barnet fremstår. Denne studien bygger på en dokumentanalyse av 22 seksuallovbruddssaker hentet fra årene 2007 og 2019. Dokumentene ble hentet fra to ulike perioder for å sammenligne vurderingene av barna før Statens barnehus ble opprettet i 2007 og etter. Aldersgrensen for barna i studien ble satt til 12 år for å sikre at dokumentene i studien fokuserte på barn, og ikke ungdommer eller voksne med psykiske utviklingshemninger. Problemstillingen for studien er som følger: *Hvilke vurderinger kan ligge til grunn for at barn under 12 år blir vurdert som troverdige og pålitelige vitner i seksuallovbruddssaker?* I forlengelse av studiens problemstilling stilles underspørsmålet: *Finnes det ulikheter i hvordan barna ble vurdert i sakene fra 2007 sammenlignet med sakene fra 2019?*

Statens barnehus

Et stort knutepunkt mellom barnevernet og rettssystemet er Statens barnehus. Statens barnehus er barnets arena innen det rettslige systemet da det er her alle avhør av barn foretas. Formålet med barnehusene er ikke av strafferettslig karakter, men å beskytte barnets behov. Sammen med ansatte fra barnehusene er barneverntjenesten ofte til stede under avhør for å

sikre dette behovet (Barnehuset Bergen, 2009). Barnehusene bidrar til at barneperspektivet blir ivaretatt (Bakketeig, Berg, Myklebust & Stefansen, 2012). Det første barnehuset ble opprettet i slutten av 2007 for at barn og unge utsatt for seksuelle overgrep og vold ikke skal utsettes for unødvendige belastninger under politiets etterforskning. Barnehusene skal forhindre at barnet må fortelle sin historie flere ganger (Politidirektoratet, 2018). I straffesaker spilles videoopptaket av det tilrettelagte avhøret slik at barn under 16 år slipper å møte i retten (Statens barnehus, u.d.). Norge har i dag 11 barnehus rundt om i landet som alle er underlagt politiet (Politidirektoratet, 2018).

Rettslige rammer for studien

Prinsippet om barnets beste skal ligge til grunn i arbeid med barn. Både Grunnloven (jf. § 104, 2. ledd) og internasjonale konvensjoner (jf. FNs barnekonvensjon artikkel 3.1) legger føringer for dette. Prinsippet skal sørge for at barns interesser i møte med offentlige og private aktører sikres (jf. FNs barnekonvensjon artikkel 3.1). Barn har også en rett til å bli hørt i alle saker som vedrører dem (jf. FNs barnekonvensjon artikkel 12; Grunnloven § 104 1. ledd andre setning). Straffeprosessloven § 239 og forskrift om avhør av barn og andre særlige sårbare fornærmede og vitner (tilrettelagte avhør) omhandler reglene for tilrettelagte avhør. Ifølge straffeprosessloven § 239 1. ledd skal tilrettelagte avhør av barn benyttes ved avhør av vitner under 16 år i saker om seksuallovbrudd (straffeloven kapittel 26), kroppsskade (straffeloven § 273), drap (straffeloven § 275), mishandling i nære relasjoner (straffeloven § 282), og kjønnslemlestelse (straffeloven § 284). Tilrettelagte avhør skal tas på Statens barnehus (så fremt det ikke er til vitnets beste å ta avhøret et annet sted) (jf. § 239 f, 1. ledd). Tilrettelagte avhør foretas av en politietterforsker (jf. § 239 a, 1. ledd) med spesialutdanning i avhør av barn og ungdom (jf. forskrift om tilrettelagte avhør § 4, 1. setning). Formålet med tilrettelagte avhør er å «sikre at etterforskningen og straffeforfølgningen i saker der vitnet er barn eller en særlig sårbar voksen gjennomføres på en måte som tar hensyn til vitnets sårbarhet» (jf. forskrift om tilrettelagte avhør § 2, 1. punktum).

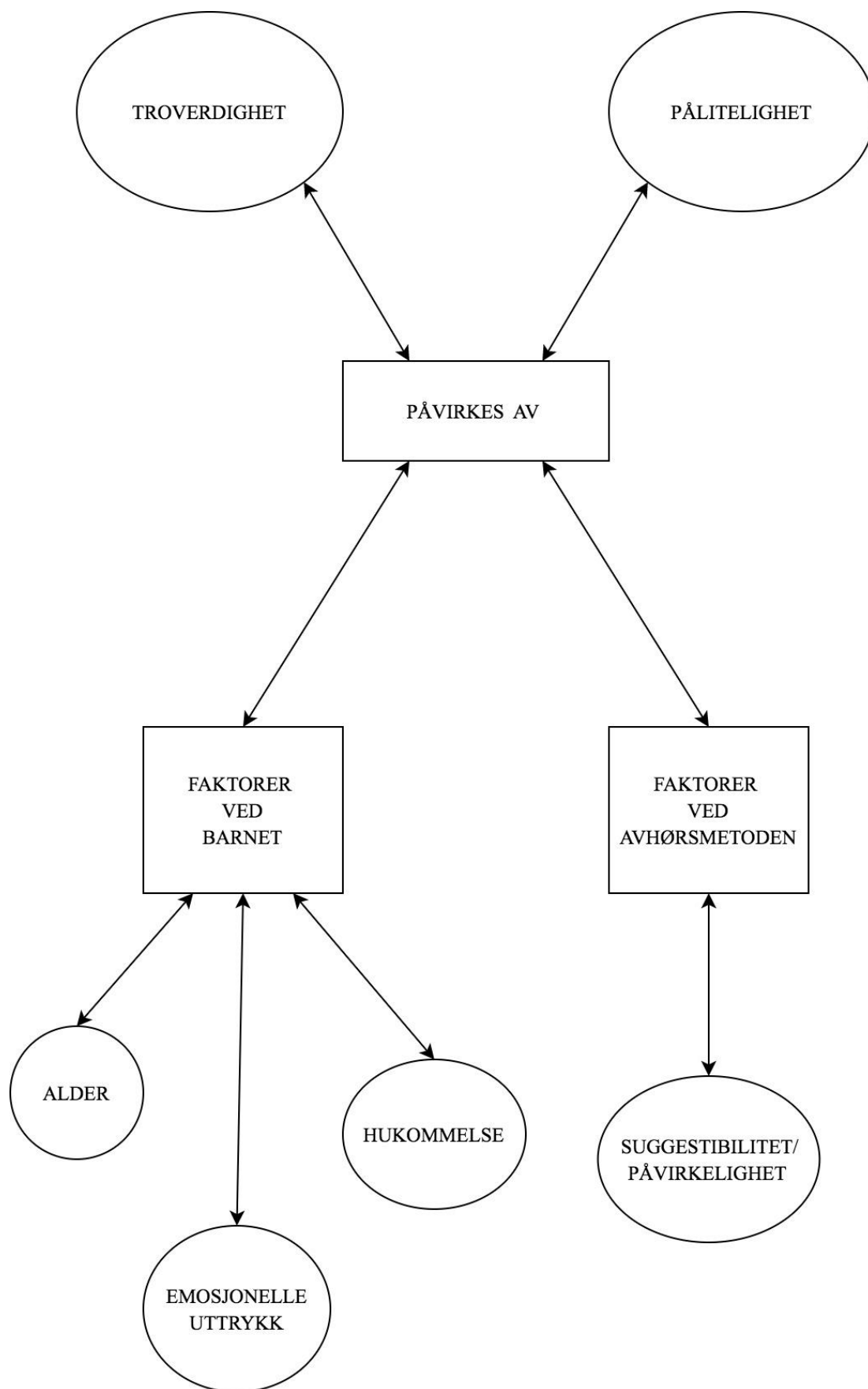
Troverdighet og pålitelighet

Begrepene troverdighet og pålitelighet står sentralt i denne studien. I vitnepsykologien er det viktig å skille mellom disse begrepene. *Pålitelighet* refererer til innholdet i forklaringen som en person gir. Pålitelighet handler om nøyaktigheten av det som blir sagt (Bruck et al., 1998). Pålitelighet i rettslig sammenheng knyttes til bevisverdien som kan tillegges vitneforklaringens utsagn (Langballe, 2007). Det vil si bevisets integritet og forsvarlighet

(London & Ceci, 2012). *Troverdighet* refererer til oppfatningen av en person. Troverdighet handler om en subjektiv forståelse og vurdering av noe personen er, og trenger ikke være basert på påliteligheten og konsistensen i vitneforklaringen (Bruck et al., 1998; Gamst & Langballe, 2004).

Faktorer som kan påvirke barnets troverdighet og pålitelighet

Det er ulike faktorer som kan påvirke barnets troverdighet og pålitelighet. Figur 1 er utarbeidet for denne studien for å gi en oversikt over hvordan de ulike faktorene henger sammen. Figuren er utviklet med bakgrunn i forskning og litteratur fra psykologi- og vitnepsykologifeltet. Figuren danner utgangspunktet for analysen og drøftingen for studien.

Figur 1: Faktorer som kan påvirke barnets troverdighet og pålitelighet

Figuren viser at det er faktorer ved barnet og ved avhørsmetoden som kan påvirke vurderingen av barnets troverdighet og pålitelighet. Faktorer ved barnet kan være alder, emosjonelle uttrykk og hukommelse, og faktoren ved avhørsmetoden kan være suggestibilitet eller påvirkelighet fra avhører. Faktorene ved barnet og faktoren ved avhørsmetoden er ikke uavhengige av hverandre, men påvirker hverandre i en gjensidig interaksjon. Faktorer ved det enkelte barn vil påvirke avhøret, på samme måte som at avhøret vil påvirke barnet.

Metode

For å belyse problemstillingen for denne studien ble det foretatt en kvalitativ dokumentanalyse av straffesaker som omhandlet seksuallovbrudd mot barn. Datamaterialet i denne studien er hentet fra Lovdata. Lovdata ble sett på som en sikker kilde for å innhente datamaterialet til studien. Lovdata (www.lovdata.no) er blant annet underlagt Justisdepartementet, og skal gi rettslig informasjon tilgjengelig for offentligheten. Lovdata PRO er en brukertjeneste som gir tilgang til over 100 000 nye juridiske dokumenter hvert år. Brukertjenesten Lovdata PRO ga tilgang til alle saker som omhandlet seksuallovbrudd mot barn. For å få benyttet disse dokumentene i forskningen ble dokumentanalyse sett på som den mest hensiktsmessige metoden. Ved å gjøre en dokumentanalyse ble det i tillegg mulig å hente dokumenter fra to ulike tidsperioder for så å sammenligne dokumentene fra de to periodene. Dokumentene ble valgt ut fra kvalifikasjoner og egenskaper som var strategiske med tanke på studiens problemstilling (Thagaard, 2018).

Utvalg

Utvalget for studien består av totalt 22 seksuallovbruddssaker fra tingretten og lagmannsretten i Norge. 21 saker fra lagmannsretten og 1 sak fra tingretten, se vedlegg 3 for mer informasjon om sakene. Søkeordene som ble brukt for å finne relevante dokumenter var *barn*, *dommeravhør*, og *tilrettelagte avhør*. Søkeordene ble søkt med åpen endelse (*) i alle strafferettslige avgjørelser (STR), se tabell 1.

Tabell 1: Søkeord

Rettskilde	Emne 1	Emne 2
STR	Barn*	Dommeravhør*, tilrettelagte* + avhør*

Deretter ble det opprettet en rekke ulike kriterier for søket. Kriteriene vises i tabell 2.

Tabell 2: Kriterier

Rettsområde	Rettsområde: underkategorier	Perioder	Alder
Seksuallovbrudd	Incest Overgrepbilder Seksuell handling Seksuell omgang Seksuelle krenkelser	2007 2019	12 år

Først ble søket avgrenset på *rettsområde*. Rettsområdene som var aktuelle var vold og seksuallovbrudd på bakgrunn av at barnehusene foretar avhør av barn som kan være utsatt for vold og seksuelle overgrep (Statens Barnehus, u.d.). Seksuallovbrudd ble tilfeldig valgt som rettsområde for denne studien. Deretter ble det avgrenset på *underkategorier* innenfor rettsområdet seksuallovbrudd. Underkategoriene var incest, seksuell handling mot barn, seksuell omgang med barn, seksuelle krenkelser mot barn, og overgrepbilder av barn. Dokumentene ble så hentet fra to ulike *perioder*: 2007 og 2019. Bakgrunnen for dette var å foreta en sammenligning av hvordan barna ble oppfattet i sakene før barnehuset ble opprettet og etter. Dokumentene fra 2007 er hentet før november som var da det første barnehuset ble opprettet. Dokumentene fra 2019 var de nyeste sakene som eksisterte på tidspunktet som datainnsamlingen foregikk (høsten 2019). Søket ble deretter avgrenset på *alder* for å sikre at sakene handlet om barn, og ikke ungdommer og voksne med psykiske utviklingshemninger. Barnet skulle derfor ikke være eldre enn 12 år på avhørstidspunktet.

Analytisk fremgangsmåte

Dokumentene ble analysert med utgangspunkt i Braun & Clarkes (2006) modell for tematisk analyse. I en tematisk analyse er fokuset på å identifisere, analysere og rapportere mønstre i datamaterialet (Braun & Clarke, 2006). Braun & Clarke (2006) beskriver 6 faser: 1. gjøre seg kjent med datamaterialet, 2. frembringe de første kodene, 3. søke etter tema, 4. gjennomgå temaene, 5. definere og navngi temaene, og 6. produsere rapporten. Kodingen av de 22 dokumentene ble utført i Software – programmet NVivo 12. Braun & Clarke (2006) skiller mellom en analyse på semantisk eller latent nivå. Denne studien foretar en analyse på et latent nivå hvor målet er å identifisere underliggende idéer, antagelser og konsepter i teksten (Braun & Clarke, 2006).

Etiske hensyn

Dokumentene i denne studien er norske straffesaker og ikke utarbeidet for et forskningsrettet formål. Dokumentene tolkes dermed i en annen kontekst enn det som dokumentene ble utarbeidet for. I en kvalitativ forskningsprosess er forskere samskapere av funnene som fremkommer (Creswell, 2014). Det betyr at andre vil tolke og forstå datamaterialet ulikt. Andre vil se og vektlegge datamaterialet annerledes enn meg, og mine funn må sees i lys av dette. Det er lagt vekt på å fremstille sitater slik de fremkommer i dokumentene. Noen småjusteringer har blitt foretatt for å gjøre sitater og eksempler mer forståelig for de som leser. For eksempel, så bruker retten ofte bokstavene «A» og «B» når det refereres til tiltalte og fornærmede i saksdokumentene. I disse tilfeller har bokstavene blitt endret til «tiltalte» og «fornærmede» slik at det er lettere å forstå hvem som er hvem i sakene.

Presentasjon av funn og drøfting

Hvilke vurderinger kan ligge til grunn for at barn under 12 år blir vurdert som troverdige og pålitelige vitner i seksuallovbruddssaker?

Gjennom analysen av straffesakene ble det identifisert fire temaområder for vurderinger som kan ligge til grunn for at barn under 12 år blir vurdert som troverdige og pålitelige vitner: 1. barnets reaksjoner og følelser, 2. detaljert og konsistent forklaring, 3. barnet motstår ledelse og korrigerer, og 4. tillit til barnet. Temaene presenteres og avsluttes med en drøfting.

Barnets reaksjoner og følelser

Det første temaet som ble identifisert i datamaterialet var barnets reaksjoner og følelser. Dette temaet handler om rettens vurderinger av barnets fremtreden og emosjonelle uttrykk under avhøret. I flere saker beskriver retten barna som følelsesmessige berørte, og det var tilfeller hvor barna gråt. I noen av sakene hevdet tiltalte at barna kun latet som om de gråt for å virke troverdige, men disse påstandene tar retten avstand fra. I en sak (LB-2019-2842) skriver retten at de ser bort i fra at barnet kan ha forklart seg på en så følelsesmessig, selvopplevd og konsistent måte dersom overgrepene ikke har funnet sted. Dette viser at retten tror på at barnets følelser er ekte, og ikke noe som er konstruert frem. Eksempel fra sak LF-2019-70278:

Lagmannsretten har merket seg at fornærmede var følelsesmessig berørt under de tilrettelagte avhørene. Hun gråt flere ganger og hadde tidvis problemer med å fortelle. Det er usannsynlig at hun lot som hun gråt slik tiltalte har hevdet. Fornærmede forklarte også at tiltalte ba henne om å ikke fortelle noe til

andre. [...] Ut fra hennes alder og tiden som har gått, er lagmannsretten overbevist om at det hun har forklart er selvopplevd.

Det var ikke alle barna som var følelsesmessig preget under avhøret, noen forholdt seg også «nøytrale». For eksempel i sak LE-2019-16310 beskriver retten barnet som rolig, samlet og tillitsvekkende. At barnet ikke var sterkt preget av følelser påvirket ikke barnets troverdighet negativt. Andre følelser som preget barna var skyld og skam. Barna følte skyld for at en nær person i deres liv er varetektsfengslet, og for at de har «ødelagt» familien ved å fortelle om overgrepene. Flere av barna ga uttrykk for at de følte de har «fristet» tiltalte, derav at overgrepene er deres egen feil. Barna var preget av skam fordi de opplevde det som skjedde under overgrepene som «godt». Det kom tydelig frem at det var vanskelig for barna å forstå og å håndtere at noe som var «feil» og «ikke lov», også var «godt» på samme tid. For eksempel i sak LB-2019-38069 beskriver barnet på fem år egne følelser rundt det hun har vært utsatt for. Hun forklarer det som både «kjempekkelt» og «godt i tissen»:

Overgrepene har vært vanskelige for fornærmede å håndtere mentalt. Hun har følt på skam og skyld, særlig fordi hun mener hun har «fristet» farfar, og hun har også opplevd at det har vært «godt» å bli befølt av tiltalte.

Flere av barna ga også uttrykk for frykt og redsel. Et barn var for eksempel livredd for å komme i fengsel (LF-2019-42071). Tiltalte hadde truet barnet med at dersom barnet fortalte noe til andre ville barnet komme i fengsel for det som «de» hadde gjort. Andre ble truet med at de måtte flytte på «barnehjem» eller at personer som barnet var glad i ville dø. Redselen og frykten var også knyttet til hvordan barnet hadde det under overgrepene. Flere av barna ble utsatt for overgrep i sine egne hjem, og av sine omsorgspersoner. Dette har frarøvet barna fullstendig fra trygghetsfaktorer, og de forteller om en hverdag preget av så sterk frykt at de utvikler mestringsstrategier for å overleve.

I tråd med tidligere undersøkelser viser det seg at barns emosjonelle uttrykk under avhør kan påvirke barns troverdighet (se for eksempel Regan & Baker, 1998; Golding, Fryman, Marsil & Yozwiak, 2003; Wessel, Magnussen & Melinder, 2013; Wessel, Eilertsen, Langnes, Magnussen & Melinder, 2016). Noen studier hevder at sorg, tristhet og gråt er faktorer som er knyttet til faktisk troverdighet i seksuelle overgrepssaker. Studier viser at barn som gråter, og er følelsesmessig påvirket blir oppfattet som mer troverdige, ærlige, nøyaktige og pålitelige enn barn som oppfører seg helt rolige når de forteller (Regan & Baker, 1998; Golding et al., 2003; Wessel et al., 2013). Andre studier derimot, hevder at det ikke svekker barnets

troverdighet at barnet ikke er følelsesmessig preget (Wood, Orsak, Murphy & Cross, 1996; Sayfan, Mitchell, Goodman, Eisen & Qin, 2008). Funnene fra denne studien viser at både de barna som var følelsesmessig preget, og de som var «nøytrale» da de fortalte om seksuelle overgrep ble sett på som troverdige. Dette samsvarer med det som Wessel et al. (2016) fant i sin studie. Wessel et al. (2016) fant at de barna som var triste og de som var nøytrale ble oppfattet som like troverdige.

Både denne studien og Wessel et al. (2016) sin studie viser at det ikke finnes noen fasitsvar på hvordan barn vil uttrykke seg når de forteller om seksuelle overgrep. Til tross for dette har både fagdommere og meddommere en forestilling om at barn som forteller om opplevde seksuelle overgrep vil vise sterke negative følelser (Regan & Baker, 1998; Myers, Redlich, Goodman, Prizmich & Imwinkelried, 1999; McAuliff & Kovera, 2012; Bederian-Gardner & Goldfarb, 2014). Det kan tenkes at slike forestillinger eksisterer på grunn av at seksuelle overgrep forbindes med noe som er sårt og vondt. Det er derfor naturlig for andre å forestille seg at de som har blitt utsatt for overgrep er preget av tristhet og gråt når de forteller, men slik trenger det ikke nødvendigvis være for alle. For det første, så er en oppvekst preget av overgrep ikke uvanlig for noen barn. Dessverre, så kan en hverdag med overgrep hjemme oppleves som «normalt» for disse barna. Barna kan tro at alle andre barn også har det slik. For det andre, så kan barn utsatt for overgrep dissosiere seg emosjonelt fra overgrepene ved å skyve de vekk fra bevisstheten. Dissosiasjon kan føre til en nøytral eller følelsesløs emosjonell tilstand (Christianson & Lindholm, 1998; Wessel, Drevland, Eilertsen & Magnussen, 2006). Å distansere seg fra overgrepene kan være barnas eneste måte å overleve hverdagen på, og det kan være årsaken til at noen barn ikke er preget når de forteller om sine opplevelser. Slike forestillinger og forventninger til hvordan barn utsatt for seksuelle overgrep vil uttrykke seg kan få store konsekvenser for barnet. I verste fall kan det føre til at et barn som ikke er følelsesmessig preget ikke blir trodd.

Detaljert og konsistent forklaring

Det andre temaet som ble identifisert i datamaterialet var en detaljert og konsistent forklaring. En detaljert forklaring handler om at barna ga spesifikke beskrivelser av omstendigheter som var knyttet til overgrepet, og til konteksten rundt. For eksempel i en sak (LB-2019-2842) skriver retten at barnet forklarer seg med en logisk struktur, og assosierer med hendelser og andre detaljer som ikke har med selve overgrepet å gjøre. Retten beskriver at flere av barna

uoppfordret og på eget initiativ kom med detaljerte tilleggsopplysninger, mens andre trengte hjelp i form av åpne spørsmål for å fortelle. Fra sak LB-2018-144313:

Fornærmede har – etter lagmannsrettens mening – gitt en troverdig og pålitelig forklaring. [...] Lagmannsretten legger vekt på at forklaringen er detaljert på helt konkrete situasjonsbestemte hendelser. Hun har forklart om foranledningen til flere episoder, hvordan det startet og ble avsluttet, hvor det skjedde og hva som ble sagt. [...] Hun har kommet med detaljerte tilleggsopplysninger om de ulike hendelsene.

Retten mener også at det er urealistisk og lite sannsynlig at barn kan gi så konkrete og detaljerte beskrivelser av ereksjoner og sædavganger uten å ha opplevd det selv. Et barn på fem år forteller (LB-146980):

Hun sier: «ja, også pakket han den i munnen min». Lagmannsretten forstår det som at han «puttet» den i munnen hennes. Hun tilføyer at hun «smakte på den». På spørsmål fra avhører om hvordan den smakte, svarer hun «veldig god», og «jeg beit ikke den». [...] I det neste avhøret, på spørsmål fra avhører, utdyper hun hvordan tissen til tiltalte var da hun smakte på den. Hun forklarer at den var myk, at den ikke luktet noe og at den ikke hadde noen merker.

En konsistent forklaring handler om hvor konsistent barnet var på detaljer og punkter i forklaringen, og hvor konsistent barnet var i sine fortellinger utenfor avhøret. Det vil si hva barnet fortalte til andre før avhøret, for eksempel til omsorgspersoner, barnevernspedagoger og lærere. Deres fortellinger om hva barnet fortalte til dem ble ført som bevis i saken. For eksempel i en sak (LB-2018-144313) hadde barnet fortalt om overgrepene både til en lærer på skolen og til barnevernet. Barnet ble ikke trodd av hverken sin mor eller sine søsken, og måtte flytte ut av hjemmet. Til tross for dette holdt barnet fast ved, og var konsistent i forklaringen sin både i tingretten og i lagmannsretten. Selv om ikke familien trodde på henne hverken endret eller gikk barnet tilbake på det som ble sagt.

Funnene viser at retten la vekt på at barnets forklaring var detaljert. Vi vet at barn helt ned i 3-årsalderen kan gjenkalle og gjengi detaljert informasjon om hendelser de har vært utsatt for (se for eksempel Fivush, Gray & Fromhoff, 1987; Hamond & Fivush, 1991; Fivush & Schwarzmüller, 1998; Quas et al., 1999; Peterson, Whalen, Hyman & Read, 2001; Poole & Lindsay, 2002; Peterson, 2002; Lamb et al., 2003), men når småbarn (under 12 år) i seksuelle overgrepssaker forteller detaljerte historier om overgrep kan det bidra til å styrke barnets troverdighet betydelig. Flere studier hevder nemlig at småbarn generelt er seksuelt uvitende og naive, og at de mangler den seksuelle kunnskapen til å bevisst kunne konstruere historier

om overgrep (Ross, Dunning, Toglia & Ceci, 1990; Nightingale, 1993; Bottoms & Goodman, 1994; Davies & Rogers, 2009). Dermed kan faktisk småbarn i seksuelle overgrepssaker bli sett på som mer troverdige enn eldre barn, og deres fortellinger som mer pålitelige, til tross for at eldre barn blir sett på som mer kognitivt kompetente enn mindre barn (Bottoms & Goodman, 1994; Davies & Rogers, 2009). Denne oppfatningen samsvarer med retten sine vurderinger om at det er usannsynlig og urealistisk at småbarn kan fortelle om ereksjoner og sædutløsninger dersom de ikke har opplevd dette selv. Det er vanskelig å tenke seg at småbarn har seksuelle erfaringer på grunn av sin lave alder. Det er derimot ikke så uvanlig at eldre barn har det. Derfor kan det være en langt større utfordring å vurdere eldre barns forklaringer fordi at mange av de har seksuelle kunnskaper og erfaringer til å kunne konstruere usanne historier. Det viser seg også at eldre barn og voksne i langt større grad blir tildelt skyld og ansvar i seksuelle overgrepssaker enn småbarn (Nightingale, 1993).

Funnene viser at retten la vekt på at forklaringen var konsistent. Dette samsvarer med andre studier som fant at konsistens er et av de viktigste kriteriene for at et barn skal bli vurdert som troverdig (Conte, Sorenson, Fogarty & Rosa, 1991), og at inkonsistens kan undergrave barns troverdighet (Ross et al., 1990; Leippe, Manion & Romanczyk, 1992). Denne oppfatningen kan bli problematisk av en rekke årsaker. For det første, så blir barn ofte avhørt flere ganger og kan komme med ny informasjon i for eksempel andre eller tredje avhør. Dette kan føre til at de voksne blir skeptiske til den nye informasjon som barnet forteller, og det kan oppfattes som at barnet har blitt instruert eller manipulert av andre til å komme med nye opplysninger. For det andre, så kan barn oppfattes som lett påvirkelige. Det kan dermed være vanskelig å tro at barnet «plutselig» husker ny informasjon og nye detaljer fra overgrepene, selv om det er fullt mulig at barn kan huske forskjellig informasjon til forskjellige tider. Barn kan etterhvert som tiden går fremkalle detaljer og annen viktig informasjon rundt overgrepene som de har fortrent (Conte et al., 1991). Dessuten, så kan barn utelukke informasjon som de ikke opplever som viktig, men som for voksne er vesentlig (Leippe et al., 1992).

Barnet motstår ledelse og korrigerer

Det tredje temaet som ble identifisert i datamaterialet var barnets motstand mot ledelse, og korrigering av avhører. Retten mener at flere av barna ikke lot seg lede av avhører, at barna var selvstendige og at avhøret i stor grad var preget av fri fortelling fra barnet. I tillegg mener retten at flere av barna korrigerer avhører dersom avhører misforsto det som barnet hadde

sagt. Datamaterialet viser at det yngste barnet som motsto ledelse var fem år (LB-2018-146980), og at de andre barna som motsto var mellom 8-12 år. Fra sak LF-2019-42071:

Etter lagmannsrettens syn har fornærmede avgitt en svært troverdig forklaring om overgrepene. Hennes forklaring er detaljert [...]. Avhørene bar naturlig nok preg av at fornærmede er et barn, men hun fremstod som voksen for alderen. Avhørene bar også preg av en fri forklaring, hvor fornærmede ikke lot seg «lede», men korrigerende avhører når hun misoppfattet fornærmedes forklaring.

Det kom frem i flere av sakene at tiltaltes forsvarer fremmet påstander om at avhøret hovedsakelig var ledende. Forsvarerne mener at barna lar seg drive av avhører, og svarer ut fra hva barna tror avhører ønsker, og ikke ut fra hva barna faktisk har opplevd. De mener at flere av barna fremmet påstander som var ulogiske og fantasifulle. Retten var som regel ikke enig med forsvarers påstander, og mener at barna ofte kommer med mer informasjon på egen hånd. Retten mener også at barna kan utdype den informasjonen de kommer med. Fra sak LB-2018-144313:

Lagmannsretten er ikke enig med forsvarer i at påstandene fra fornærmede har formodningen mot seg, og at forklaringen er ulogisk og fantasifull på flere punkter. [...] Lagmannsretten er heller ikke enig med forsvarer i at avhører gjennomgående har vært ledende ved sine oppfølgingsspørsmål og oppsummeringer, eller at fornærmedes svar gjennomgående bærer preg av språklig usikkerhet.

Datamaterialet viser at det var en sak hvor retten var enig med forsvareren. I denne saken tar retten avstand fra hvordan avhøret er gjennomført. De slår sterkt ned på avhører sin oppførsel under avhøret, og bestemmer at avhøret ikke kan brukes som bevis. Retten svarer nei på skyldspørsmålet, og tiltalte blir frifunnet. Fra sak LF-2006-183868:

Dommeravhøret var av særdeles dårlig kvalitet, hvor avhører i utgangspunktet stilte alternative spørsmål, uten kontrollspørsmål og ikke greide å unngå forventningsspørsmål. Det var påfallende mye av dette. Etterforsker var kort og godt for aktiv i å stille ledende spørsmål. Retten kan ikke bygge på dommeravhøret.

Funnene viser at retten la vekt på at barna ikke lot seg lede, og korrigerende avhører. Til tross for at barn ofte kan oppfattes som lett påvirkelige og sårbare i en avhørssituasjon, viser denne og andre studier at barn utsatt for sterke følelsesmessige hendelser kan motstå press og ledelse (Saywitz, Goodman, Nicholas & Moan, 1991; Rudy & Goodman, 1991). En norsk studie av barn i autentiske dommeravhør viser at barn kan rette på utsagn fra avhører, og benekte feilaktige antagelser og påstander (Gamst & Langballe, 2004). Noen studier hevder at barns

motstand mot press og ledelse henger sammen med kognitiv kompetanse og intelligens (Bruck, Ceci & Melnyk, 1997), mens andre hevder det henger sammen med en positiv og trygg tilknytning til omsorgspersoner (Quas et al., 1999; Chae et al., 2014). Likevel, så er alder den faktoren som det er størst enighet om at henger sammen med motstand. Flere studier viser at barn over 6 år blir sett på som mindre påvirkelige enn de under 6 år (Rudy & Goodman, 1991; Ceci & Bruck, 1993; Goodman, Quas, Batterman-Faunce, Riddlesberger & Kuhn, 1994; Eisen, Qin, Goodman & Davis, 2002; Eisen, Goodman, Qin, Davis & Crayton, 2007). Med tanke på at barn utvikler sine kognitive ferdigheter med alderen kan det være årsaken til at eldre barn lettere motstår press og ledelse fra andre. I tillegg kan eldre barn ha en større forståelse av situasjonen de befinner seg i, og håndtere stress og usikkerhet i et avhør på en annen måte enn de som er yngre. Likevel, så viser funnene for denne studien at det yngste barnet som ifølge retten motsto press og ledelse kun var fem år gammel. Til tross for at bare ett av barna som motsto var yngre enn 6 år, så viser det uansett at det er mulig for småbarn å motstå press og ledelse fra voksne. Ikke minst, så understreker dette funnet at ikke alle barn er lett påvirkelige slik som mange tror, og at barn kan motstå ledelse fra voksne.

Funnene viser også at forsvarerne uttrykte stor tvil til barna som vitnet. Dette samsvarer med andre studier som viser at forsvarsadvokater er særlig skeptiske til barnevitner (Brigham & Spier, 1992; Everson, Boat, Bourg & Robertson, 1996; Melinder, Goodman, Eilertsen & Magnussen, 2004). Forsvarsadvokater er nemlig de som har minst tro på at barn kan fortelle kompetente, presise og sanne historier om overgrep. De vurderer barns uttalelser som mindre pålitelige bevis i overgrepssaker sammenlignet med voksne (Melinder et al., 2004). Det som forsvarsadvokatene oftest kritiserer er hvordan avhøret har blitt gjennomført (Helmikstøl, 2018). Det kan tenkes at å kritisere hvordan avhøret er gjennomført er forsvarernes mest effektive måte å skape mistro til barnet på. Tall fra barnehusevalueringen (Stefansen, Gundersen & Bakketeig, 2012) viser at forsvarsadvokatene mener at hensynet til barnet er for stort sammenlignet med hensynet til den rettslige prosessen. Hele 55 % av forsvarsadvokatene mener at i strafferettslige saker mot barn har barneperspektivet for stort fokus.

Forsvarsadvokatene skilte seg betydelig ut fra de andre yrkesgruppene i undersøkelsen. Blant avhørere var det for eksempel kun 11 % som mente at hensynet til barnet var større enn hensynet til den rettslige prosessen.

Tillit til barnet

Det fjerde, og siste temaet som ble identifisert i datamaterialet fikk navnet «tillit til barnet». Dette temaet handler om at retten har lagt avgjørende vekt på barnets forklaring ved bevisvurderingen. Retten anser barnets forklaring som pålitelig, og har ingen holdepunkter for å tro at barnet lyver. For eksempel i sak LF-2019-70278 og sak LH-2018-149408 er retten av den oppfatningen at barna ikke har noe motiv for å forklare seg usant, og det er ingenting som tyder på at barna har fortalt uriktige påstander for å ramme tiltalte i sakene. I disse sakene var det familiemedlemmer (bror og far) som var tiltalt for overgrepene mot barna, og barna var opptatt av å holde kontakten med dem etter at overgrepene kom frem. Det ene barnet for eksempel, viste kjærlighet og omsorg ved å sende brev til faren mens han satt i varetekt. Retten har heller ikke holdepunkter for å tro at barnets forklaring kan være manipulert frem av personer i barnets liv som har andre intensjoner, for eksempel ved samværskonflikter eller andre familiekonflikter. Fra sak LB-2018-144313:

Lagmannsretten har, i tråd med forsvarers anførsler, vurdert om samværskonflikten mellom far og mor, eventuelt konflikten mellom tiltalte og hans familie, kan ha betydning for fornærmedes troverdighet. [...] Etter en samlet vurdering av bevisene mener lagmannsretten at det kan utelukkes at fornærmede har kommet med uriktige påstander om tiltalte.

Datamaterialet viser at barnets forklaring ofte var det eneste beviset i saken. Selv om hendelsene som barna har fortalt om ikke har etterlatt seg synlige skader svekker det på ingen måte barnets troverdighet. Retten tror på det som barnet forteller er sant og selvopplevd. Fra sak LF-2019-70278:

Lagmannsretten har ved bevisbedømmelsen lagt avgjørende vekt på fornærmedes forklaring. [...] Etter lagmannsrettens syn rokker det ikke ved påliteligheten av fornærmedes forklaring at hun ikke har vært helt presis ved tidfesting av de enkelte overgrep. [...] Det foreligger ikke tekniske bevis, medisinske funn eller vitneforklaringer som underbygger riktigheten av fornærmedes forklaring. Lagmannsretten finner ikke at fraværet av slike opplysninger, som ikke er uvanlig i denne type saker, har betydning for bevisresultatet.

Det kom også frem i datamaterialet at det var noen saker hvor ikke alle dommerne var enige i avgjørelsen. Av totalt 22 saksdokumenter var dommerne uenige i avgjørelsen i fem saker. Når dommerne er uenige blir de delt inn i et mindretall og et flertall alt ettersom hvordan de stiller seg til skyldspørsmålet i saken.

Dette funnet viser at retten har tillit til barna som vitner. Med dette menes det at retten har lagt avgjørende vekt på barnets forklaring i bevisbedømmelsen i flere av sakene. Det betyr at retten anser barnas forklaringer som pålitelige. Noen vil hevde at barn ikke kan være pålitelige vitner, og at deres historier er fantasifulle og overdrevne. Det er mulig at dette er tilfellet i noen sammenhenger, men det er faktisk svært sjeldent at barn forteller usanne historier om seksuelle overgrep. Barn utsatt for seksuelle overgrep unngår heller å fortelle hele historien enn å bevisst fortelle løgner (Fivush & Hudson, 1990; Leander, Christianson & Granhag, 2007; Leander, 2010). En årsak til dette kan være at barn føler skam og skyld for det som har skjedd. Ved seksuelle overgrep er det ikke uvanlig at både voksne og barn bebreider seg selv, og føler seg ansvarlig for overgrepene (Hazzard, Celano, Gould, Lawry & Webb, 1995; Goodman-Brown, Edelstein, Goodman, Jones & Gordon, 2003; Leander, Granhag & Christianson, 2005; Leander et al., 2007; Leander, 2010). En annen årsak til at barn underrapporterer kan skyldes frykt. Barn kan trues av sine overgripere, og være redd for å fortelle om overgrepene til andre. I tillegg utsettes barn ofte for seksuelle overgrep av en person som barnet kjenner, og har tillit til. Derfor kan barn være svært lojale overfor sine overgripere, og underrapporterer for å skåne den tiltalte (Sjöberg & Lindblad, 2002). Dessuten, for at barn bevisst skal fortelle usanne historier og løgner behøver de kunnskap om det de skal lyve om. Så, dersom barn lyver, lyver de om noe som er kjent for dem og som de har kunnskaper om (Aasland, 2014).

Dette funnet viser at dommerne i de forskjellige sakene stort sett var enige i avgjørelsen. Av totalt 22 saker var det kun fem saker hvor dommerne (både fagdommere og meddommere) var uenige om tiltaltes skyld. En studie blant dommere hevder at de som har arbeidet med flere seksuelle overgrepssaker har betydelig større tro på barnet enn de som har arbeidet med færre saker (Everson et al., 1996). En annen studie hevder at både fagdommere og meddommere er av den oppfatningen at barn har den kognitive kapasiteten til å kunne huske og rapportere om overgrep, men at de blir hindret av emosjonelle faktorer slik som skyld, skam og ubehag (Leander, Christianson, Svedin & Granhag, 2007). Andre igjen hevder at kjønn er en faktor som påvirker utfallet i saken. Flere studier hevder nemlig at kvinner har en tendens til å oppfatte barn som mer ærlige og troverdige enn menn, og at kvinner vurderer barns minne som bedre enn hva menn gjør (Bottoms & Goodman, 1994; McCauley & Parker, 2001; Davies & Rogers, 2009).

Finnes det ulikheter i hvordan barna ble vurdert i sakene fra 2007 sammenlignet med sakene fra 2019?

For å besvare dette spørsmålet ble sakene fra de to årsperiodene analysert hver for seg før det ble foretatt en sammenligning. Det er viktig å understreke at det var flere dokumenter fra 2019 enn fra 2007, så sammenligningen vil bære preg av dette. Analysen av sakene fra 2007 viser at det var et mindretall av sakene som la barnets fremtreden og forklaring til grunn i bevisbedømmelsen. Det var ulike årsaker til dette. Enten så har tiltalte erkjent skyld, retten har ikke trodd på det som barnet har fortalt, eller så har retten lagt avgjørende vekt på forklaringer fra andre i bevisbedømmelsen (for eksempel barnets mor eller mor til venninne av barnet). I motsetning viser analysen av 2019-sakene at det var et mindretall av sakene som *ikke* la avgjørende vekt på barnets fremtreden og forklaring i bevisbedømmelsen. Analysen viste også at begrepene troverdig og pålitelig ble brukt i langt større grad i sakene fra 2019 enn i sakene fra 2007.

Den største forskjellen mellom dokumentene er at dokumentene fra 2007 gir langt mindre informasjon enn de fra 2019. 2007-sakene gir færre og fattigere beskrivelser enn 2019-sakene, og derfor er også mesteparten av eksemplene brukt i denne studien hentet fra 2019-sakene. Disse sakene gir rikere beskrivelser av faktorer ved barnet og hvilke konsekvenser overgrepene har hatt for barnet. Ikke minst, så gir disse sakene en mer innholdsrik og detaljert beskrivelse av barnets forklaring og fremtreden i avhøret. En av grunnene til dette kan tenkes å være økt kunnskap og kompetanse hos fagfolk, for eksempel de ansatte på barnehusene og politietterforskerne som foretar avhørene. På barnehusene arbeider det personer som har bred kompetanse innen arbeid med barn, blant annet barnevernspedagoger med lang erfaring og utdanning. Kunnskapen som barnehusene bidrar med kan for eksempel påvirke hvordan politiet skriver saksdokumentene (større fokus på barnet), men også at de andre som er til stede under avhøret ser og forstår barnet annerledes. I tillegg er barnevernet ofte representert på barnehusene under avhør, og kan dermed bidra med sin barnefaglige kompetanse. Det er også økte krav til politietterforskere som skal ta avhør av barn, og de må ha bestått spesialutdanningen i avhør av barn og unge for å foreta tilrettelagte avhør (jf. forskrift om tilrettelagte avhør § 4).

En annen grunn kan være økt bevisstgjøring og oppmerksomhet rundt seksuelle overgrep mot barn. Vi vet med sikkerhet at overgrep mot barn skjer i dag, og operasjon «Dark Room» er et eksempel på dette. Så, selv om 2007 tross alt ikke er mer enn et drøyt tiår tilbake i tid kan det

altså tenkes at en kombinasjon av barnehusenes opprettelse, og økt kunnskap og kompetanse blant fagfolk har bidratt til at barn oftere ble vurdert som troverdige og pålitelige i 2019-sakene enn i 2007-sakene.

Styrker og svakheter ved studien

Denne studien har hatt fokus på barnet, og presenterer kun barnets side av saken. Som det fremkommer i denne studien er den voksne sitt synspunkt i saken ikke representert. Selv om det kan sees på som en svakhet ved studien at det kun presenteres et syn, er det likevel en styrke at det synet er barnets, og at barnet er i fokus. Vi skal ikke så langt tilbake i tid til da det nærmest var utenkelig å se for seg at barn kunne være pålitelige informanter, og bli trodd i seksuelle overgrepssaker. At barnet er i fokus uten at perspektivene til de voksne er inkludert viser hvor langt vi er kommet både i forskningen og i samfunnet, og det understreker hvilken plass barnet har fått i samfunnet vårt i dag. Denne studien ønsket å bidra til å styrke barnets posisjon og stemme ytterligere, og gjorde dette ved å sette barnet i hovedfokus, og ved å undersøke barnets side i seksuelle overgrepssaker. En svakhet ved denne studien er at figuren som er utarbeidet kan gi kontekstuelle begrensinger da figuren ikke inkluderer alle faktorer ved barnet eller ved avhørsmetoden. Andre faktorer ved barnet og ved avhørsmetoden kunne ha påvirket analysen og drøftingen, og ført til et annerledes resultat.

En styrke ved å benytte dokumentanalyse som metode var at det ble mulig å utforske hvordan domstolene i Norge har vurdert, og bedømt seksuelle overgrepssaker mot barn. Denne informasjonen ville ha vært vanskelig å få tilgang til på andre måter da forskning om barn er særlig sensitivt. I tillegg, så gjorde dokumentanalysen det mulig å sammenligne to ulike årsperioder. Dette har bidratt til forskjellige synsvinkler og perspektiver, og det ga muligheten til å utforske om det har skjedd endringer på området før barnehusene ble opprettet og etter. Utvalget er derimot lite, og funnene kan ikke sies å være gjeldende for alle straffesaker som omhandler seksuallovbrudd mot barn.

Avslutning

Problemstillingen for denne studien var: *Hvilke vurderinger kan ligge til grunn for at barn under 12 år blir vurdert som troverdige og pålitelige vitner i seksuallovbruddssaker?* Studien viser at barn ble vurdert som troverdige uavhengig av deres emosjonelle uttrykk. Det var ikke et uttrykk som gjorde at barnet ble vurdert som mer eller mindre troverdig enn andre. Retten vurderte både barn som var sterkt følelsesmessig preget som troverdige, og de som var rolige

og «nøytrale». Fokuset var i større grad på barnets forklaring, og at den var detaljert og konsistent. Retten vurderte det som usannsynlig at barna kunne fortelle om seksuelle overgrep dersom de ikke hadde opplevd dette selv. Retten la vekt på at barna kunne motstå ledelse og korrigere avhører. I tillegg vurderte retten barnets forklaring som det viktigste beviset i flere saker. Dette tolkes som at retten har tillit til barna som vitner, og anser barnas forklaringer som pålitelige. Underspørsmålet var: *Finnes det ulikheter i hvordan barna ble vurdert i sakene fra 2007 sammenlignet med sakene fra 2019?* Studien viser at sakene fra 2007 ga mindre informasjon og beskrivelser enn sakene fra 2019. Og at det var færre av sakene fra 2007 som la til grunn barnets fremtreden og forklaring i bevisbedømmelsen sammenlignet med sakene fra 2019.

Denne studien søkte kunnskap om barns troverdighet og pålitelighet i seksuelle overgrepssaker mot barn. Denne kunnskapen er ikke bare av betydning for rettssystemet, men også for barneverntjenesten. Selv om barneverntjenesten har andre oppgaver enn rettssystemet i seksuelle overgrepssaker mot barn må også barnevernet i sitt arbeid ta stilling til det som barnet forteller, og hvordan barnet fremstår. Barnevernet har tidligere blitt kritisert for lav kompetanse på dette området. Barnevernet trenger derfor å heve sin kompetanse for å kunne kritisk vurdere barns historier, og vurdere hvilke faktorer som kan påvirke barns troverdighet og pålitelighet. Analyseverktøy for å forstå troverdighet og pålitelighet hos barn trengs da det kan være svært utfordrende å bevise seksuelle overgrep mot barn på grunn av mangelen på konkrete beviser og andre vitner. For videreutviklingen av masterprogrammet i barnevern bør vitnepsykologi integreres i utdanningen da det er et svært viktig fag om dagliglivets psykologi, og handler om så mye mer enn det som foregår i rettssalen. Vitnepsykologiske kunnskaper bør være et krav i profesjonelle barnesamtaler, noe som forøvrig ble fordret av et ekspertutvalg allerede i 2009 (NOU 2009: 8).

For å belyse dette temaet ytterligere er det behov for forskning som tar for seg andre metoder og perspektiver. Analyser som inneholder et større utvalg vil kunne gi bredere kunnskap om temaet. I tillegg til at andre metoder slik som kvalitative intervju av fagfolk som arbeider med disse sakene, observasjoner av tilrettelagte avhør på barnehusene, eller observasjoner av rettssaken kunne ha gitt andre typer for kunnskap. Kunnskap som er basert på forskning kan føre til økt kunnskapsutvikling, og kompetanseheving i praksisfeltet.

Litteraturliste

- Aasland, M. W. (2014). *"-si det til noen-»: en bok om seksuelle overgrep mot barn og unge* (3. utg. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Bakketeig, E., Berg, M., Myklebust, T., & Stefansen, K. (2012). *Barnehusevalueringen 2012. Delrapport 1: Barnehusmodellens implikasjoner for politiets arbeid med fokus på dommeravhør og rettsmedisinsk undersøkelse*. Oslo: Politihøgskolen. Retrieved from <https://phs.brage.unit.no/phsxmlui/bitstream/handle/11250/175090/barnehusrapport.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Barnehuset Bergen. (2009). *Årsmelding*. Retrieved from <https://www.statensbarnehus.no/media/1123/a-rsmelding-2009.pdf>
- Barnekonvensjonen. (1989). FNs konvensjon om barnets rettigheter. Retrieved from <https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30>
- Bederian-Gardner, D., & Goldfarb, D. (2014). Expectations of Emotions during Testimony: The Role of Communicator and Perceiver Characteristics. *Behavioral Sciences & the Law*, 32(6), 829-845. DOI: <https://doi-org.pva.uib.no/10.1002/bsl.2146>
- Bottoms, B. L., & Goodman, G. S. (1994). Perceptions of Children's Credibility in Sexual Assault Cases 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 24(8), 702-732. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1994.tb00608.x>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. DOI: <http://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brigham, J. C., & Spier, S. A. (1992). Opinions Held by Professionals Who Work with Child Witnesses. In H. Dent & T. Fin (Eds.), *Children as Witnesses*. England: John Wiley & Sons.
- Brottveit, G. (2014). Barnevernssak eller straffesak - utilsiktede virkninger av et strafferettslig perspektiv i barnevernet. *Norges barnevern*, 91(4), 196-216. Retrieved from https://www.idunn.no/tnb/2014/04/barnevernssak_eller_straffesak_-_utilsiktede_virkninger_a
- Bruck, M., Ceci, S. J., & Hembrooke, H. (1998). Reliability and Credibility of Young Children's Reports. *American Psychologist*, 53(2), 136-151. DOI: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.53.2.136>
- Bruck, M., Ceci, S. J., & Melnyk, L. (1997). External and internal sources of variation in the creation of false reports in children. *Learning and Individual Differences*, 9(4), 289-316. DOI: [https://doi.org/10.1016/S1041-6080\(97\)90011-X](https://doi.org/10.1016/S1041-6080(97)90011-X)

- Ceci, S. J., & Bruck, M. (1993). Suggestibility of the Child Witness: A Historical Review and Synthesis. *Psychological Bulletin*, *113*(3), 403-439. DOI: <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.403>
- Chae, Y., Goodman, G. S., Larson, R. P., Augusti, E.-M., Alley, D., Vanmeenen, K. M., Culver, M., Coulter, K. P. (2014). Children's memory and suggestibility about a distressing event: The role of children's and parents' attachment. *Journal of Experimental Child Psychology*, *123*(1), 90-111. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2014.01.005>
- Christianson, S.-K., & Lindholm, T. (1998). The fate of traumatic memories in childhood and adulthood. *Development and Psychopathology*, *10*(4), 761-780. DOI: <https://doi-org.pva.uib.no/10.1017/S0954579498001850>
- Conte, J. R., Sorenson, E., Fogarty, L., & Rosa, J. D. (1991). EVALUATING CHILDREN'S REPORTS OF SEXUAL ABUSE: Results from a Survey of Professionals. *American Journal of Orthopsychiatry*, *61*(3), 428-437. DOI: <http://dx.doi.org.pva.uib.no/10.1037/h0079264>
- Creswell, J. W. (2014). *Research design. Qualitative, quantitative & mixed methods approaches*. (4th ed.). Los Angeles: SAGE.
- Davies, M., & Rogers, P. (2009). Perceptions of Blame and Credibility Toward Victims of Childhood Sexual Abuse: Differences Across Victim Age, Victim-Perpetrator Relationship, and Respondent Gender in a Depicted Case. *Journal of Child Sexual Abuse*, *18*(1), 78-92. DOI: <https://doi.org/10.1080/10538710802584668>
- Eisen, M. L., Goodman, G. S., Qin, J., Davis, S., & Crayton, J. (2007). Maltreated Children's Memory: Accuracy, Suggestibility, and Psychopathology. *Developmental Psychology*, *43*(6), 1275-1294. DOI: <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.6.1275>
- Eisen, M. L., Qin, J., Goodman, G. S., & Davis, S. L. (2002). Memory and suggestibility in maltreated children: Age, stress arousal, dissociation, and psychopathology. *Journal of Experimental Child Psychology*, *83*(3), 167-212. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0022-0965\(02\)00126-1](https://doi.org/10.1016/S0022-0965(02)00126-1)
- Everson, M. D., Boat, B. W., Bourg, S., & Robertson, K. R. (1996). Beliefs Among Professionals About Rates of False Allegations of Child Sexual Abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, *11*(4), 541-553. DOI: <https://doi.org/10.1177/088626096011004006>
- Fivush, R., Gray, J. T., & Fromhoff, F. A. (1987). Two-year-old talk about the past. *Cognitive Development*, *2*(4), 393-409. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0885-2014\(87\)80015-1](https://doi.org/10.1016/S0885-2014(87)80015-1)
- Fivush, R., & Hudson, J. (1990). *Knowing and remembering in young children*. New York: Cambridge University Press.

- Fivush, R., & Schwarzmueller, A. (1998). Children remember childhood: implications for childhood amnesia. *Applied Cognitive Psychology*, 12(5), 455-473. DOI: [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0720\(199810\)12:5<455::AID-ACP534>3.0.CO;2-H](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0720(199810)12:5<455::AID-ACP534>3.0.CO;2-H)
- Gamst, K. T., & Langballe, Å. (2004). *Barn som vitner – En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør. Utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming*. (Phd), Det utdanningsvitenskapelige fakultet i Oslo.
- Golding, J. M., Fryman, H. M., Marsil, D. F., & Yozwiak, J. A. (2003). Big girls don't cry: the effect of child witness demeanor on juror decisions in a child sexual abuse trial. *Child Abuse & Neglect*, 27(11), 1311-1321. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2003.03.001>
- Goodman, G. S., Quas, J. A., Batterman-Faunce, J. M., Riddlesberger, M. M., & Kuhn, J. (1994). Predictors of Accurate and Inaccurate Memories of Traumatic Events Experienced in Childhood. *Consciousness and Cognition*, 3(3), 269-294. Doi: <https://doi.org/10.1006/ccog.1994.1016>
- Goodman-Brown, T. B., Edelstein, R. S., Goodman, G. S., Jones, D. P. H., & Gordon, D. S. (2003). Why children tell: a model of children's disclosure of sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 27(5), 525-540. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(03\)00037-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(03)00037-1)
- Hamond, N. R., & Fivush, R. (1991). Memories of Mickey Mouse: Young children recount their trip to Disneyworld. *Cognitive Development*, 6(4), 433-448. DOI: [https://doi.org/10.1016/0885-2014\(91\)90048-I](https://doi.org/10.1016/0885-2014(91)90048-I)
- Hazzard, A., Celano, M., Gould, J., Lawry, S., & Webb, C. (1995). Predicting symptomatology and self-blame among child sex abuse victims. *Child Abuse & Neglect*, 19(6), 707-714. DOI: [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(95\)00028-7](https://doi.org/10.1016/0145-2134(95)00028-7)
- Helmikstøl, Ø. (2018). Leder verdens største studie av barneavhør. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 56(4). Retrieved from <https://psykologtidsskriftet.no/na/2018/04/leder-verdens-storste-studie-av-barneavhor>
- HR-2011-919-A (Norges Høyesterett – Dom, 2011). Retrieved from <https://lovdata.no/pro/#document/HRSTR/avgjorelse/hr-2011-919-a>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2015). *Endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner) (Prop. 112 L (2014-2015))*. Retrieved from https://www.regjeringen.no/contentassets/cfc370518c96405d868eff0bb67a0633/no/pdfs/prp2_01420150112000dddpdfs.pdf
- Kongeriket Norges Grunnlov. (1814). Grunnloven (LOV-1814-05-17). Retrieved from <https://lovdata.no/lov/1814-05-17>

- Lamb, M. E., Sternberg, K. J., Orbach, Y., Esplin, P. W., Stewart, H., & Mitchell, S. (2003). Age Differences in Young Children's Responses to Open-Ended Invitations in the Course of Forensic Interviews. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 71*(5), 926-934. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-006X.71.5.926>
- Langballe, Å. (2007). Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening, 44*(7). Retrieved from <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2007/07/forholdet-mellom-frie-og-spontane-beretninger-fra-barn-i-dommeravhor-og>
- Leander, L. (2010). Police interviews with child sexual abuse victims: Patterns of reporting, avoidance and denial. *Child Abuse & Neglect, 34*(3), 192-205. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.09.011>
- Leander, L., Christianson, S. Å., & Granhag, P. A. (2007). A sexual abuse case study: Children's memories and reports. *Psychiatry, Psychology and Law, 14*(1), 120-129. DOI: <https://doi.org/10.1375/pplt.14.1.120>
- Leander, L., Christianson, S. Å., Svedin, C. G., & Granhag, P. A. (2007). Judges', Lay Judges', and Police Officers' Beliefs About Factors Affecting Children's Testimony About Sexual Abuse. *The Journal of Psychology, 141*(4), 341-358. DOI: <https://doi.org/10.3200/JRLP.141.4.341-358>
- Leander, L., Granhag, P. A., & Christianson, S. Å. (2005). Children exposed to obscene phone calls: What they remember and tell. *Child Abuse & Neglect, 29*(8), 871-888. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.12.012>
- Leippe, M. R., Manion, A. P., & Romanczyk, A. (1992). Eyewitness Persuasion: How and How Well Do Fact Finders Judge the Accuracy of Adults' and Children's Memory Reports? *Journal of Personality and Social Psychology, 63*(2), 181-197. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.2.181>
- LG-2019-22797 (Gulating lagmannsrett - Dom, 2019). Retrieved from <https://lovdata.no/pro/#document/LGSTR/avgjorelse/lg-2019-22797>
- London, K., & Ceci, S. J. (2012). Competence, credibility, and reliability of children's forensic reports: Introduction to special issue on child witness research. *Developmental Review, 32*(3), 161-164. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.dr.2012.06.001>
- McAuliff, B. D., & Kovera, M. B. (2012). Do jurors get what they expect? Traditional versus alternative forms of children's testimony. *Psychology, Crime & Law, 18*(1), 27-47. DOI: <https://doi.org/10.1080/1068316X.2011.613391>

- McCauley, M. R., & Parker, J. F. (2001). When will a child be believed? The impact of the victim's age and juror's gender on children's credibility and verdict in a sexual-abuse case. *Child Abuse & Neglect*, 25(4), 523-539. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(01\)00224-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(01)00224-1)
- Melinder, A., Goodman, G., Eilertsen, D., & Magnussen, S. (2004). Beliefs about child witnesses: A survey of professionals. *Psychology, Crime & Law*, 347-365. DOI: <https://doi.org/10.1080/10683160310001618717>
- Myers, J. E. B., Redlich, A. D., Goodman, G. S., Prizmich, L. P., & Imwinkelried, E. (1999). JURORS' PERCEPTIONS OF HEARSAY IN CHILD SEXUAL ABUSE CASES. *Psychology, Public Policy, and Law*, 5(2), 388-419. DOI: <https://doi.org/10.1037/1076-8971.5.2.388>
- Nightingale, N. (1993). Juror reactions to child victim witnesses: factors affecting trial outcome. *Law and Human Behavior*, 17(6), 679-694. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01044689>
- NOU 2009: 8. (2009). *Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/contentassets/6ebc07ce4230459cb78599b599d76f40/no/pdfs/nou200920090008000dddpdfs.pdf>
- Peterson, C. (2002). Children's long-term memory for autobiographical events. *Developmental Review*, 22(3), 370-402. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0273-2297\(02\)00007-2](https://doi.org/10.1016/S0273-2297(02)00007-2)
- Peterson, C., Whalen, N., Hyman, I. E., & Read, J. D. (2001). Five years later: children's memory for medical emergencies. *Applied Cognitive Psychology*, 15(7), 7-24. DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.832>
- Politidirektoratet. (2018). *Statens barnehus. Årsrapport 2018*. Retrieved from <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/statens-barnehus/statens-barnehus---arsrapport-2018.pdf>
- Poole, D. A., & Lindsay, D. S. (2002). Reducing Child Witnesses' False Reports of Misinformation from Parents. *Journal of Experimental Child Psychology*, 81(2), 117-140. DOI: <https://doi.org/10.1006/jecp.2001.2648>
- Quas, J. A., Goodman, G. S., Bidrose, S., Pipe, M.-E., Craw, S., & Ablin, D. S. (1999). Emotion and Memory: Children's Long-Term Remembering, Forgetting, and Suggestibility. *Journal of Experimental Child Psychology*, 72(4), 235-270. DOI: <https://doi.org/10.1006/jecp.1999.2491>
- Regan, P., & Baker, S. (1998). The Impact of Child Witness Demeanor on Perceived Credibility and Trial Outcome in Sexual Abuse Cases. *Journal of Family Violence*, 13(2), 187-195. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1022845724226>

- Ross, D. F., Dunning, D., Tolia, M. P., & Ceci, S. J. (1990). The Child in the Eyes of the Jury: Assessing Mock Jurors' Perceptions of the Child Witness. *Law and Human Behavior*, 14(1), 5-23. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01055786>
- Rudy, L., & Goodman, G. S. (1991). Effects of Participation on Children's Reports: Implications for Children's Testimony. *Developmental Psychology*, 27(4), 527-538. DOI: <https://doi.org/10.1037/0012-1649.27.4.527>
- Sayfan, L., Mitchell, E. B., Goodman, G. S., Eisen, M. L., & Qin, J. (2008). Children's expressed emotions when disclosing maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 32(11), 1026-1036. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2008.03.004>
- Saywitz, K. J., Goodman, G. S., Nicholas, E., & Moan, S. F. (1991). Children's Memories of a Physical Examination Involving Genital Touch: Implications for Reports of Child Sexual Abuse. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(5), 982-991. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-006X.59.5.682>
- Sjöberg, R., & Lindblad, F. (2002). Delayed disclosure and disrupted communication during forensic investigation of child sexual abuse: a study of 47 corroborated cases. *Acta Pædiatrica*, 91(12), 1391-1396. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1651-2227.2002.tb02839.x>
- Statens Barnehus. (u.d). Statens Barnehus. Retrieved from <https://www.statensbarnehus.no>
- Stefansen, K., Gundersen, T., & Bakketeig, E. (2012). *Barnehusevalueringen 2012. Delrapport 2: En undersøkelse blant barn og pårørende, jurister og politifolk, samt ledere og ansatte*. (NOVA Rapport 9/12). Retrieved from http://www.nova.no/asset/5915/1/5915_1.pdf
- Straffeloven. (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Retrieved from <https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28>
- Straffeprosessloven. (1981). Lov om rettergangsmåten i straffesaker (LOV-1981-05-22-25). Retrieved from <https://lovdata.no/lov/1981-05-22-25>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tilrettelagte avhør. (2015). Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner (FOR-2015-09-24-1098). Retrieved from <https://lovdata.no/forskrift/2015-09-24-1098>
- Wessel, E., Drevland, G. C. B., Eilertsen, D. E., & Magnussen, S. (2006). Credibility of the Emotional Witness: A Study of Ratings by Court Judges. *Law and Human Behavior*, 30(2), 221-230. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10979-006-9024-1>
- Wessel, E., Magnussen, S., & Melinder, A. M. D. (2013). Expressed Emotions and Perceived Credibility of Child Mock Victims Disclosing Physical Abuse: Child expressed emotions and

perceived credibility. *Applied Cognitive Psychology*, 27(5), 611-616. DOI:

<https://doi.org/10.1002/acp.2935>

Wessel, E. M., Eilertsen, D. E., Langnes, E., Magnussen, S., & Melinder, A. (2016). Disclosure of child sexual abuse: expressed emotions and credibility judgments of a child mock victim.

Psychology, Crime & Law, 22(4), 331-343. DOI:

<https://doi.org/10.1080/1068316X.2015.1109087>

Wood, B., Orsak, C., Murphy, M., & Cross, H. J. (1996). Semistructured child sexual abuse

interviews: Interview and child characteristics related to credibility of disclosure. *Child Abuse*

& Neglect, 20(1), 81-92. DOI: [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(95\)00118-2](https://doi.org/10.1016/0145-2134(95)00118-2)

Vedlegg 2: Forfatterveiledning Norges Barnevern

The screenshot shows the website for 'Tidsskriftet Norges Barnevern'. At the top left, there is a logo for 'Idunn' and navigation links for 'Fagområder' and 'Info'. At the top right, there are links for 'Søk', 'English', and a user profile icon. The main content area features a large image of the journal cover on the left, which includes the title 'TIDSSKRIFTET norges barnevern' and a list of articles. To the right of the cover is a search bar with the text 'Søk i dette tidsskriftet' and a magnifying glass icon. Below the search bar is a blue button labeled 'Publiseringsvarsling'. Underneath that, it says 'Du har tilgang til dette tidsskriftet'.

- Siste artikler
- Utgaver
- Om
- Redaksjon
- Priser
- Rettigheter
- Forfatterveiledning**

INNLEVERING AV MANUS

Før du sender inn ditt manuskript til redaksjonen ber vi om at du leser forfatterveiledningen nøye, og sjekker at:

- Forfatteropplysningene er fullstendige
- Antall tegn med mellomrom ikke overskrider maksimumsgrensen
- Noter og referanser er i henhold til veiledningens standard
- Et kort abstrakt og nøkkelord på engelsk og norsk/svensk/dansk er inkludert

Manuskripter sendes til redaksjonen per e-post for vurdering: redaksjon@barnevernssambandet.no.

KRAV TIL ARTIKLER

Tidsskriftet Norges Barnevern tar imot både fagartikler og vitenskapelige artikler.

Fagartikler og vitenskapelige artikler bør ikke overstige **6-7000** ord. Litteraturliste og eventuelle noter kommer i tillegg. Debattinnlegg eller andre faglige bidrag bør ikke overstige **700** ord.

Tidsskriftet benytter fire grader av overskrifter. Artikkeltittel og undertittel, avsnittstittel og undertittel i den løpende teksten. Marker gjerne tittelgraden i parentes.

Manuskriptet skal inneholde følgende:

- Forfatternavn, tittel, arbeidssted, adresse, e- postadresse (Merk: legges i egen fil om artikkelen ønskes fagfellevurdert)
- Artikkeltittel
- Kort sammendrag som vil brukes som ingress
- Artikler som ønskes fagfellevurdert skal også ha et engelsk sammendrag på inntil 120 ord samt nøkkelord på henholdsvis engelsk og norsk.
- Nummererte sluttnoter
- Litteraturliste, alfabetisk ordnet
- Forfatterfoto

REFERANSER

Tidsskriftet bruker referansestilen APA. Disse nettstedene kan konsulteres for en innføring i hvordan referanser føres:

- <http://sokogskriv.no/kildebruk-og-referanser/referansestiler/apa-6th/>
- <http://kildekompasset.no/referansestiler/apa-6th.aspx>.

APA bruker forfatter og årstall i referanser. Når man refererer eller oppsummerer en kilde settes forfatterens etternavn og årstall i parentes i teksten på denne måten: (Andersen, 2011; Andreassen, 2004; Askheim, 2009). Hvis referansen har to eller flere forfattere benyttes &-tegnet: (Deegan & Anderson 2006).

Referanselisten skrives til slutt etter hovedteksten. Referanselisten føres alfabetisk på første forfatters etternavn.

Manuskripter som ikke følger stilen, blir sendt tilbake til forfatteren.

DOI-REFERANSER

Referansene skal alltid inkludere DOI (digital object identifier) for kilder som har dette. DOI skal være en klikkbar URL og plasseres til sist i referansen. Hvis du er usikker på hva DOI-koden til en referanse er, eller om en DOI-kode finnes, kan du gjøre et raskt søk etter tittel, forfatternavn osv. på <http://search.crossref.org/>

SITAT I TEKSTEN

Sitater markeres med hermetegn inne i teksten. Sitater over 3 linjer skal være i 10 punkt, enkel linjeavstand, 0,5 cm innrykk fra venstre marg og skal ikke markeres med hermetegn. Enkle hermetegn på sitat inne i et sitat. Avkorting av et sitat markeres slik: [...].

Hermetegnene skal vendes rett vei: "... " eller '...' (Oppskrift: Finn Symbol på Insert-menyen i Word, velg "Special characters" og "Double opening quote" eller "Double closing quote" (evt. 'Single opening/closing quote' for sitat inne i sitat).

TABELLER, FIGURER OG ILLUSTRASJONER

Disse nummereres fortløpende. Marker hvor i manuskriptet hvert element skal plasseres, slik [tabell 1 omtrent her].

Antall tabeller, figurer og illustrasjoner bør begrenses, og tabeller og figurer bør være selvforklarende og ha korte overskrifter. Av hensyn til sitatretten må alle illustrasjoner være relevante og anses som komplement til teksten.

Alle tabeller, figurer og illustrasjoner som benyttes i manuskriptet må være tillatt å publisere open access. Dersom det ikke er forfatteren selv som har laget figuren, skal navnet på tegner eller fotograf oppgis i figurteksten. Forfatteren innhenter selv tillatelse til bruk av tidligere trykte illustrasjoner. Illustrasjoner må ha oppløsningsgrad på minst 300 dpi.

PUBLISERINGSETIKK

Redaksjonen er opptatt av at det som publiseres i tidsskriftene, er av høy faglig kvalitet og følger internasjonale etiske standarder for vitenskapelig publisering. Tidsskriftet følger retningslinjene til [Committee of Publication Ethics \(COPE\)](#).

VURDERINGSPROSESSEN

Tidsskriftet benytter fagfeller for å sikre den vitenskapelige kvaliteten til artiklene. Innkomne bidrag blir først vurdert av ansvarlig redaktør med tanke på relevans og kvalitet. Tidsskriftet følger tosidig anonymitets-prinsipp: både forfatter og fagfelle er anonyme for hverandre. Derfor må manuset anonymiseres før det sendes inn, dvs. forside med forfatternavn og -omtaler sendes inn som separat dokument og selvreferanser må anonymiseres. Redaksjonen konkluderer på grunnlag av fagfellevurderingene og viderefremidler disse kommentarene og eventuelle endringsforslag til artikkelforfatteren.

Dersom et medlem av redaksjonen er forfatter, håndteres manuskriptet av noen uten tilknytning til redaksjonen og forfatter holdes utenfor beslutningsprosessen for manuskriptet.

ETTER PUBLISERING

Forfatter vil motta pdf av artikkelen når den er publisert.

Publisering av artikkel i tidsskriftet er underlagt bestemmelsene i *Normalkontrakt for utgivelse av litterære verk i tidsskrift* utarbeidet av Den norske Forleggerforening og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening. Se også informasjonsbrev fra Universitetsforlaget om *Normalkontrakt for utgivelse av litterære verk i tidsskrift*, samt informasjon om egenarkivering av artikkelen.

SKRIVETIPS

Sjekkliste for vitenskapelige artikler, fagfellevurderte

1. Er artikkelen relevant for Tidsskriftet Norges Barneverns interesseområde, det feltet tidsskriftet skal dekke?
2. Er hensikten, formålet med artikkelen klart formulert, svarer artikkelen på / oppfyller den sitt eget prosjekt?
3. Er artikkelen bygget opp i tråd med prinsippene for vitenskapelige artikler (Formål, metode, forskning og data, drøfting og konklusjon)?
4. Er artikkelen fundert på relevant og oppdatert faglitteratur fra inn og utland?
5. Er litteraturlisten fullstendig, følger den malen APA 6th som er den gjeldende for tidsskriftet?
6. Foreligger det sammendrag og nøkkelord på norsk og engelsk?
7. Er artikkelen innenfor tillatt lengde på 7000 od? Hvis ikke **kort ned** for artikkelen sendes til vurdering.

Generelle skrivetips

1. Hold fokus på alle nivåer, på overordnet nivå, i kapitler, i avsnitt og i setninger.
2. Disponer artikkelen grundig. Det gjør det enklere å holde fokus.
3. Korte, klare setninger fungerer bedre enn lange setninger med mange innskudd. Skriv heller to korte, **fullstendige** setninger enn en lang. Det er ingen skam å sette punktum. En leservennlig periode har sjelden mer enn 22 til 25 ord.
4. Si én ting om gangen.
5. Sørg for at hoved verbet kommer langt til venstre i setningen, og spre resten av innholdet til høyre.
6. Tenk på hvem leseren er. Faguttrykk er OK innenfor feltet man forventer at leseren befinner seg i. For øvrig bør man ha et bevisst forhold til faguttrykk fra andre felt, vitenskapelige ord og uvanlige.
7. Vær mest mulig konkret.
8. Varier ordvalg og språk, men pass på at stil og normvalg er gjennomført gjennom hele artikkelen. (Dette kan være en utfordring om det er flere forfattere). Stilbrudd og ligende er imidlertid tillatt om det ligger en hensikt bak.
9. Bruk komma riktig. Det kan være avgjørende for betydningen.
10. Vis engasjement og interesse.
11. Hvis du leser teksten høyt for deg selv blir det lettere å identifisere de aller mest «papirknitrende» uttrykkene.

(Takk til Finn-Erik Vinje.)

Vedlegg 3: Seksuallovbruddssaker hentet fra Lovdata

Datamaterialet for studien er seksuallovbruddssaker som er *publisert* i 2007 og i 2019. Når årstallene 2006 og 2018 oppgis i saksnummeret betyr dette at saken ble *opprettet* dette året, men at domsavgjørelsen ble avsluttet henholdsvis i 2007 eller i 2019.

Sak	Publisert	Instans
LA-2018-169375	2019	Agder lagmannsrett
LA-2019-75567	2019	Agder lagmannsrett
LB-2006-110066	2007	Borgarting lagmannsrett
LB-2006-110092	2007	Borgarting lagmannsrett
LB-2007-25208	2007	Borgarting lagmannsrett
LB-2018-144313	2019	Borgarting lagmannsrett
LB-2018-146980	2019	Borgarting lagmannsrett
LB-2019-2842	2019	Borgarting lagmannsrett
LB-2019-38069	2019	Borgarting lagmannsrett
LE-2018-175219	2019	Eidsivating lagmannsrett
LE-2019-16310	2019	Eidsivating lagmannsrett
LF-2006-183868	2007	Frostating lagmannsrett
LF-2019-36612	2019	Frostating lagmannsrett
LF-2019-42071	2019	Frostating lagmannsrett
LF-2019-70278	2019	Frostating lagmannsrett
LG-2006-186269	2007	Gulating lagmannsrett
LG-2018-180919	2019	Gulating lagmannsrett
LG-2018-194270	2019	Gulating lagmannsrett
LG-2019-22797	2019	Gulating lagmannsrett

LH-2018-149408	2019	Hålogaland lagmannsrett
LH-2019-2905	2019	Hålogaland lagmannsrett
TNAMD-120839	2007	Namdal tingrett